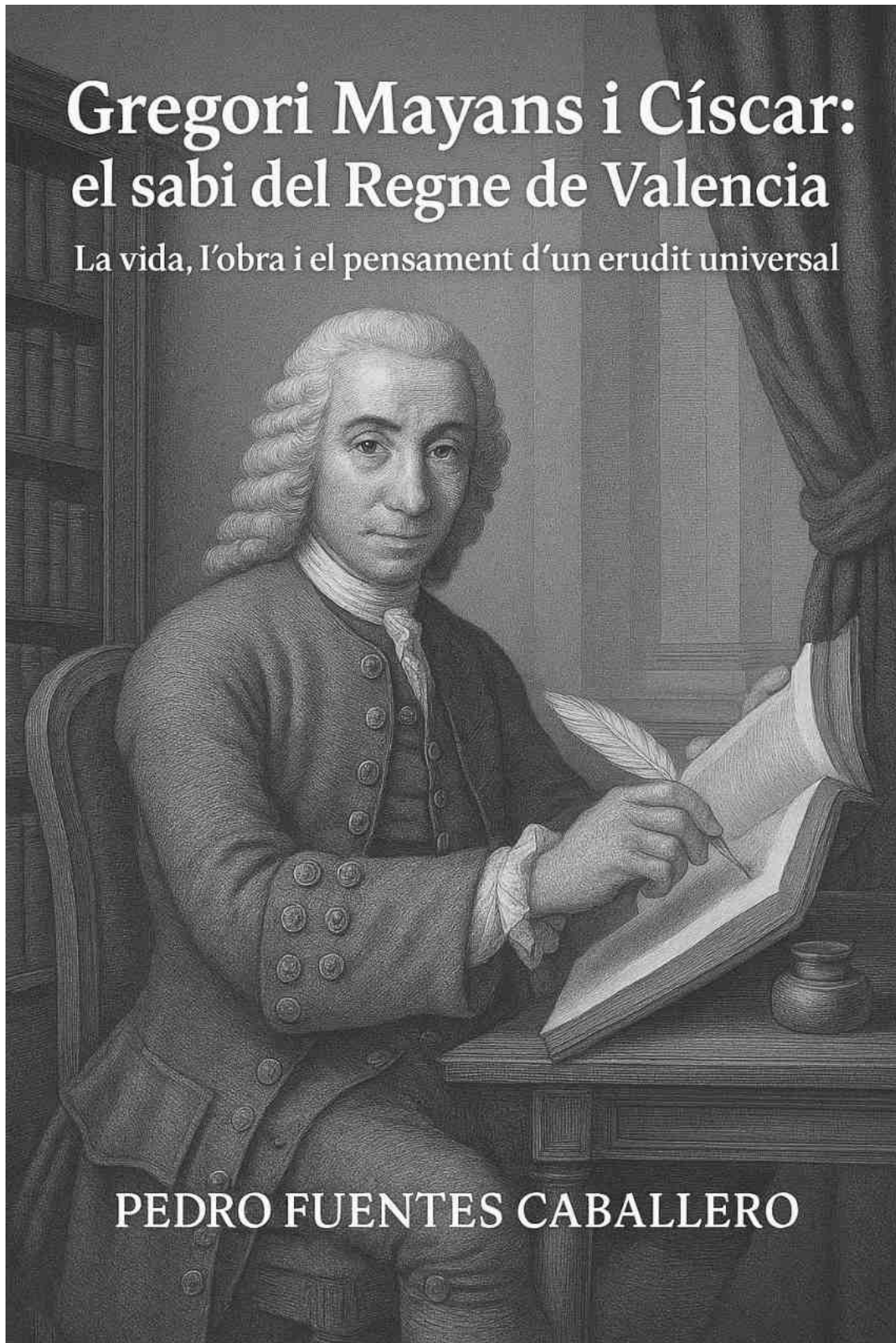

ROC CHABÀS

Gregori Mayans i Císcar: el sabi del Regne de Valencia

La vida, l'obra i el pensament d'un erudit universal

PEDRO FUENTES CABALLERO

PRÒLEC

El segle XVIII fon per al Regne de València una centúria de transició profunda, de renaiximent intel·lectual i, al mateix temps, de dolorosa pèrdua política. Després de la Guerra de Successió i dels Decrets de Nova Planta, el nostre antic Regne, que havia gojat d'institucions pròpies i d'una vida jurídica i cultural autònoma, vega com l'absolutisme borbònic desfea les seues lleis i privilegis, sometent-lo a l'administració castellana. No obstant això, en mig d'aquell panorama d'uniformisació i de decadència política, eixiren figures que, des de la raó i l'estudi, tornaren a alçar l'esperit valencià per la senda del coneiximent, la ciència i la cultura.

Entre eixos noms, cap resplandix tant com el de Gregori Mayans i Císcar, natural d'Oliva, símbol del saber humaniste i far de la Il·lustració hispànica. En una centúria en qué les llums de la raó començaven a substituir les ombres del dogmatisme, Mayans representà la veu crítica i valenciana que, des de la fidelitat a la nostra tradició, buscava l'orde, la veritat i el progrés moral de l'home.

El Regne de València del XVIII —després convertit administrativament en simple “província”— conservava, no obstant això, una viva activitat intel·lectual. Les universitats de València, Oriola i Gandia eren foc de discussió filosòfica, i en elles s'alimentaren figures com Tosca, Corachan o Borrull, mestres que inspiraren el pensament crític de Mayans. L'esperit de la Il·lustració valenciana, a diferència de la francesa, no renunciava a la fe ni al sentit moral, sino que buscava una harmonia entre la raó, la religió i la virtut.

En este context, Mayans s'alçà com el primer erudit valencià d'abast europeu. Les seues obres sobre la llengua, el dret, la història i la moral no foren simples eixercicis d'erudició, sino defenses del coneiximent com a via de redenció de la societat. La seua correspondència abastà des de Feijoo fins a Voltaire, i el seu nom fon respectat en universitats i acadèmies de tot el continent.

Pero més en allà del seu prestigi internacional, el llegat de Mayans és essencial per a entendre la cultura valenciana moderna, perquè fon ell qui plantà la llavor d'un pensament propi, racional i arraïlat a la nostra terra. En ell conflueixen l'orde moral de Vives, la passió per la història i el dret, i la consciència d'una identitat valenciana que no volia perdre's entre imposicions estrangeres.

Mayans representa, per tant, l'esperit d'una València que volia renàixer des de la intel·ligència i la virtut, després de les derrotes militars i la pèrdua d'autonomia. El seu treball —constant, metòdic i patriòtic— feu possible que la flama del saber valencià no s'apagara mai.

El seu nom, hui, és sinònim de cultura, de erudició i de fidelitat al nostre poble. El seu eixemple ha de continuar inspirant a tots aquells que creuen que la grandea del Regne de València no està sols en les armes o en les glòries passades, sino en la dignitat del pensament, la ciència i la paraula.

Pedro Fuentes Caballero

Dénia 4 de noviembre de 2025

NAIXIMENT I ORÍGENS FAMILIARS

Els Mayans d'Oliva i els Císcar: un llinatge de tradició jurídica i senyorial

En el cor de la Safor, entre els tarongers i les torres senyorials d'Oliva, vingué al món, el 9 de maig de 1699, Gregori Mayans i Císcar, figura destinada a convertir-se en el més gran erudit valencià del seu temps.

Fill d'una família de vell llinatge cristià i honrada tradició jurídica, Gregori fon la síntesis viva d'una herència de nobleza moral, d'intel·ligència i de disciplina.

Son pare, don Pasqual Mayans V. Puchades, pertanyia a un estirp de juristes, advocats i magistrats que havien servit al Regne de València en llealtat i competència. Home de caràcter recte i educació sòlida, inculcà als seus fills l'amor per la llei, la religió i l'estudi. La família Mayans, establida des de sigles en Oliva, posseïa terres i cases que reflectien el seu estats dins de l'oligarquia local, pero més encara, posseïa un patrimoni intangible: l'honor i la cultura del saber.

Sa mare, donya Maria Císcar Pascual, descendia també d'una antiga família valenciana, els Císcar, coneguda per la seua devoció, la seua rectitut i el seu esperit humaniste. La combinació dels dos llinages —els Mayans i els Císcar— dotà al jove Gregori d'un entorn familiar a on la paraula escrita, la fe, la norma i la raó conviuen com a pilars fonamentals de la vida.

Eixa herència doble, jurídica i moral, marcaria per sempre la seua manera de pensar i d'obrar: un esperit respectuós de la tradició, pero àvit de coneiximent i obert a les noves idees que transformaven Europa.

El Baró de San Petrillo, en el seu Nobiliari Valencià, deixà constància precisa de la data de naixement de Gregori Mayans: el 9 de maig de 1699, en la vila d'Oliva, per aquells anys cap i casal d'un territori pròsper, agrícola i cult, a on convivia l'esperit nobiliari i l'afany pel saber.

El batisme de Mayans fon celebrat en la parròquia de Santa Maria d'Oliva, temple d'antigues arraïls cristianes que custodiava, com testimoni del temps, el registre del futur humaniste. Aquell infant, que portaria el nom de Gregori en honor a sant Gregori el Gran, fon destinat per la família a la carrera eclesiàstica o jurídica, com corresponia a les cases respectables del moment.

Des de molt menut mostrà un ingeni extraordinari i una curiositat insaciable. En la casa familiar dels Mayans, plena de llibres, documents i recorts, el jove Gregori aprengué les primeres lletres i adquirí el gust per la llectura i l'estudi. Son pare el guià en els primers passos del llatí i del dret natural, i sa mare li inculcà la pietat i l'amor per la moral cristiana, que mai abandonaria.

Encara en la seua joventut, els pares decidiren traslladar-se a Barcelona, ciutat que en aquell moment vivia un fort dinamisme cultural i comercial. Allí, Gregori ingressà en centres d'ensenyament a on estudià Gramàtica, Lliteratura i Humanitats, disciplines que havien de formar el fonament del seu saber posterior.

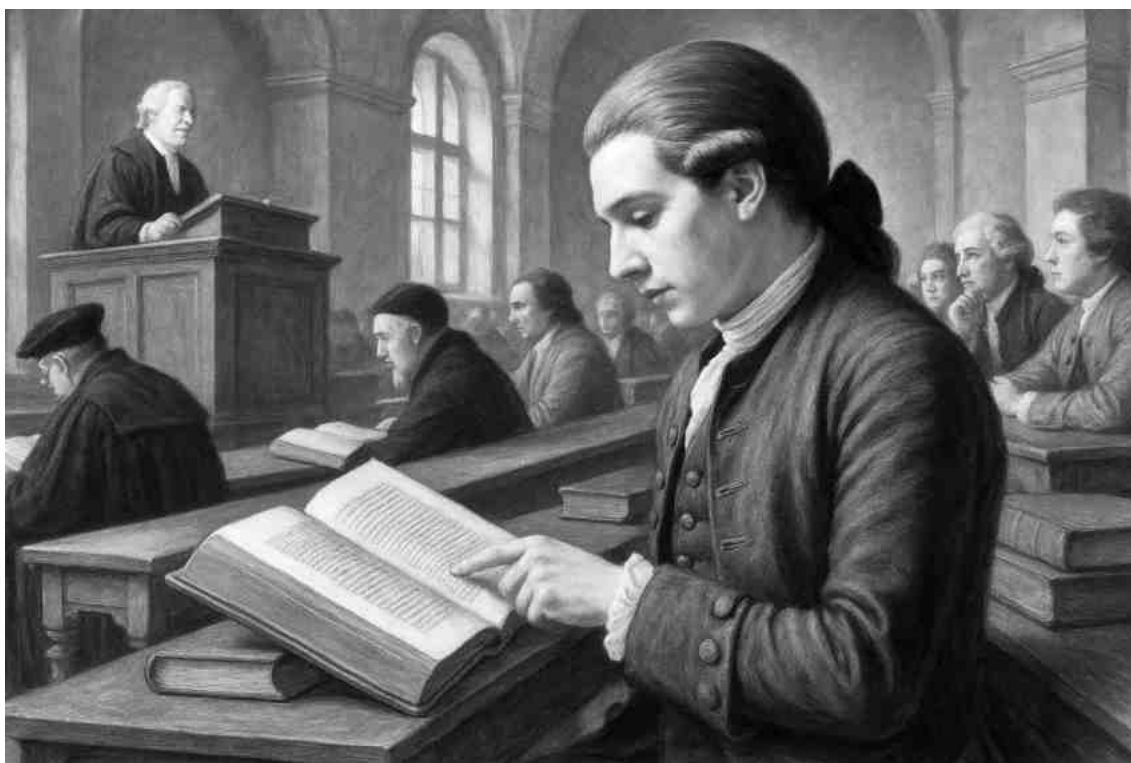
La Barcelona del primer sege i de les tensions prèvies a la Guerra de Successió no era només un escenari polític; també era una ciutat viva, en la qual l'ambient universitari i eclesiàstic bollia d'idees noves. Mayans, encara adolescent, absorbí aquell ambient en ànsia. La seua ment, oberta i metòdica, començava ya a destacar per la facilitat en qué assimilà els coneiximents i per la seua capacitat per a raonar en criteri propi.

En aquells anys de formació bàsica, va llegir als clàssics llatins i grecs, i es familiarisà en els grans autors de la tradició cristiana i jurídica. La seua memòria prodigiosa i la seua capacitat de comprensió ràpida sorprenien als seus mestres. Molts d'ells —com més tart reconeixeria— foren responsables de despertar en ell l'amor per la eloqüència, la història i la filologia, tres disciplines que marcarien el rumbo de la seua vida intel·lectual.

El seu pas per Barcelona li va obrir l'esperit i el va posar en contacte en un món més ampli i plural que el de la seua vila natal. Pero sempre conservaria, com a part íntima del seu caràcter, l'orgull de ser fill d'Oliva i del Regne de València, terra a la qual dedicaria, més tart, les seues majors glòries i esforços.

Quan finalment tornà a València per a continuar estudis superiors, ho feu ya com un jove de formació sòlida, plena de disciplina i fe en la ciència. Allí començaria la segona etapa de la seua vida: la formació universitària i el descobriment del seu destí com a sabi, jurista i defensor de la cultura valenciana.

FORMACIÓ UNIVERSITÀRIA

Els estudis en València: Filosofia i Jurisprudència

Quan Gregori Mayans i Císcar tornà de Barcelona a Oliva, ja era un jove en una sòlida base humanística i una curiositat sense límits. Les seues aptituds i la voluntat del pare el conduïren a ingressar en la Universitat de València, una de les institucions més prestigioses d'Espanya, hereda del vell Estudi General fundat en el segle XV.

En aquella València encara viva en esperit, però ferida per les conseqüències de la Guerra de Successió, la universitat es va convertir en refugi d'aquells que creen que el coneixement era la millor arma contra la ignorància i la decadència. Allí, Mayans estudià Filosofia i Jurisprudència, dos pilars essencials que havien d'acompanyar-lo tota la vida: el pensament racional i el dret natural.

El jove Gregori destacà ràpidament per la seua facilitat de comprensió i la seua memòria prodigiosa. En les aules valencianes, impregnades encara de l'esperit escolàstic, ell introduí una mirada nova: la del estudi crític, l'observació directa de les fonts i l'amor per la veritat documentada. No buscava repetir les autoritats, sino entendre-les.

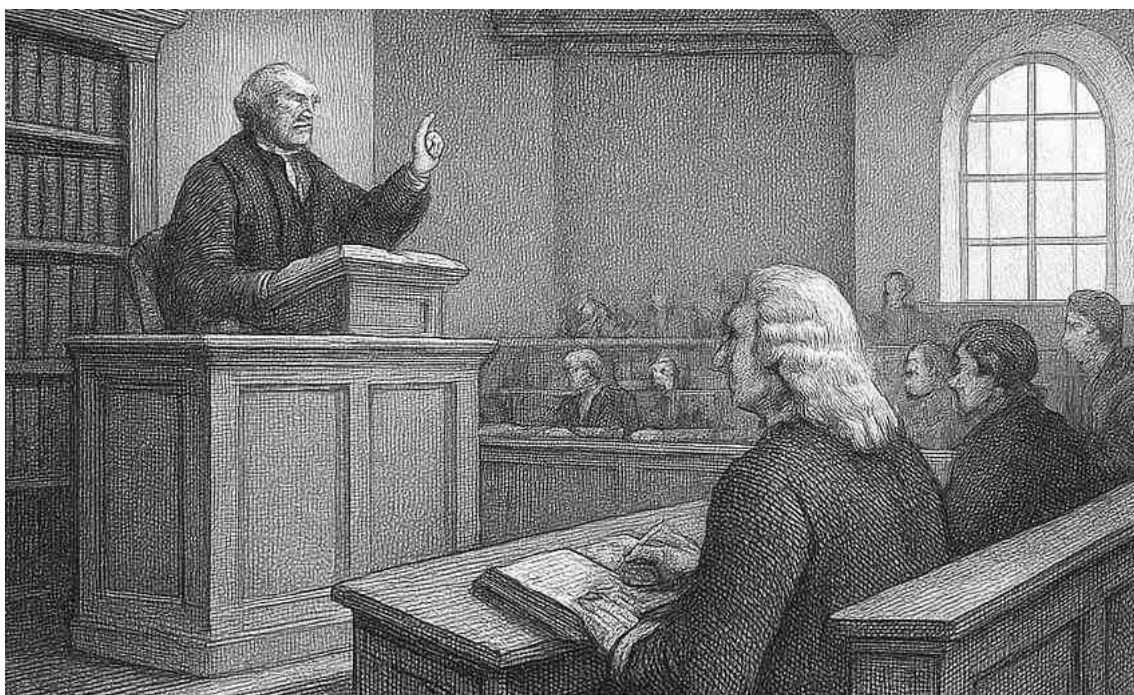
La seua biblioteca personal començava ja a formar-se: llibres de Ciceró, Aristòtil, Tàcit, Vives i Gracián, junt a obres de dret romà i texts patriòtics. A través d'ells, Mayans anava perfilant la seua vocació: unir la ciència jurídica en la moral i l'eloqüència, perquè el dret, per a ell, havia de ser una ciència de la raó i no del poder.

Durant la seua estància en l'Universitat de València, Gregori Mayans tingué el privilegi d'estar en contacte en tres grans figures del pensament valencià: Josep Borrull, Joan Baptista Corachan i Tomàs Vicent Tosca.

El doctor Borrull, jurista d'alta reputació i mestre de lleis, despertà en Mayans el respecte pel dret antic i la seua aplicació pràctica. L'ensenyà a interpretar les fonts jurídiques no com a dogmes immòvils, sino com a expressió viva de la justícia.

Joan Baptista Corachan, matemàtic i home d'immensa cultura, l'inicià en el pensament científic i racionalista. En les seues lliçons, Gregori descobrí la importància de l'ordre i la proporció, principis que després aplicaria en el seu mètode d'estudi i en la seua manera d'escriure.

Per últim, Tomàs Vicent Tosca, canonge, arquitecte i autor del "Compendio Matemático", fon per a Mayans una figura inspiradora. En ell trobà el model de l'intellectual total, capaç d'unir fe i ciència, religió i raó. Tosca l'encorajà a estudiar sense descans i a creure que l'erudició no estava renyida en la virtut cristiana.

A través d'estos tres mestres, Gregori Mayans va forjar una manera d'entendre la cultura valenciana com a síntesis entre raó, moral i tradició. Aquell tríade seria el cor de tota la seua obra.

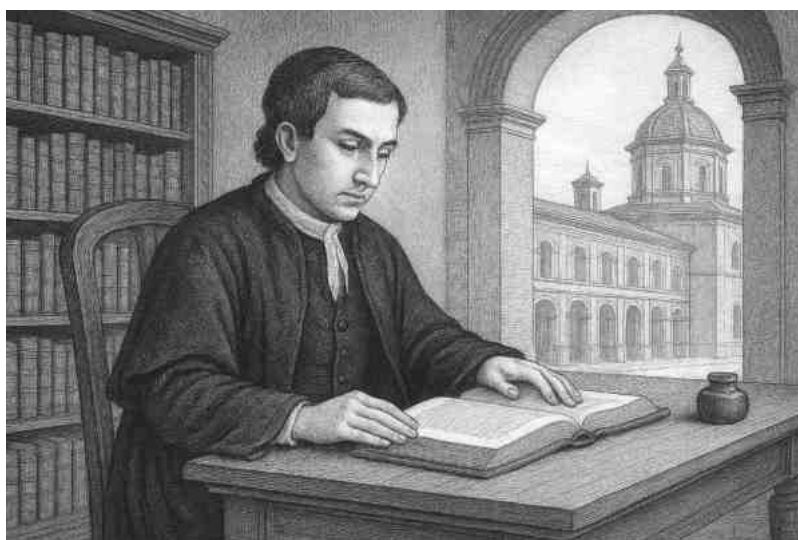
En només vint anys, atret per la fama de la Universitat de Salamanca, Mayans reemprengué el camí cap a Castella. Volia ampliar horisons, medir-se en els millors i confirmar la seua formació. La Salamanca del primer quart del segle XVIII era encara un foc de prestigi, a on el llatí resonava pels claustres i els llibres vells de dret i teologia s'amontonaven en les estanteries del Colege Major. Gregori va trobà un ambient d'estudi rigorós i disciplinat que s'avenia en el seu caràcter.

Durant aquells anys cursà Teologia i Dret Canònic, disciplines que li permetien comprendre les relacions entre la fe, la llei i la moral. En 1722 obtingué la Llicència en Cànon i Teologia, i els testimonis de l'època coincidixen en què el seu brillant enteniment i la seua oratòria destacaren sobre els Companys. La seua fama començava a créixer. No era sols un estudiant aplicat, sino un home d'ordre, de convicció i de paraula clara. Els professors reconeixien en ell un esperit d'innovació, una curiositat que no es conformava en l'autoritat, sino que buscava la raó darrere de cada llei i de cada doctrina.

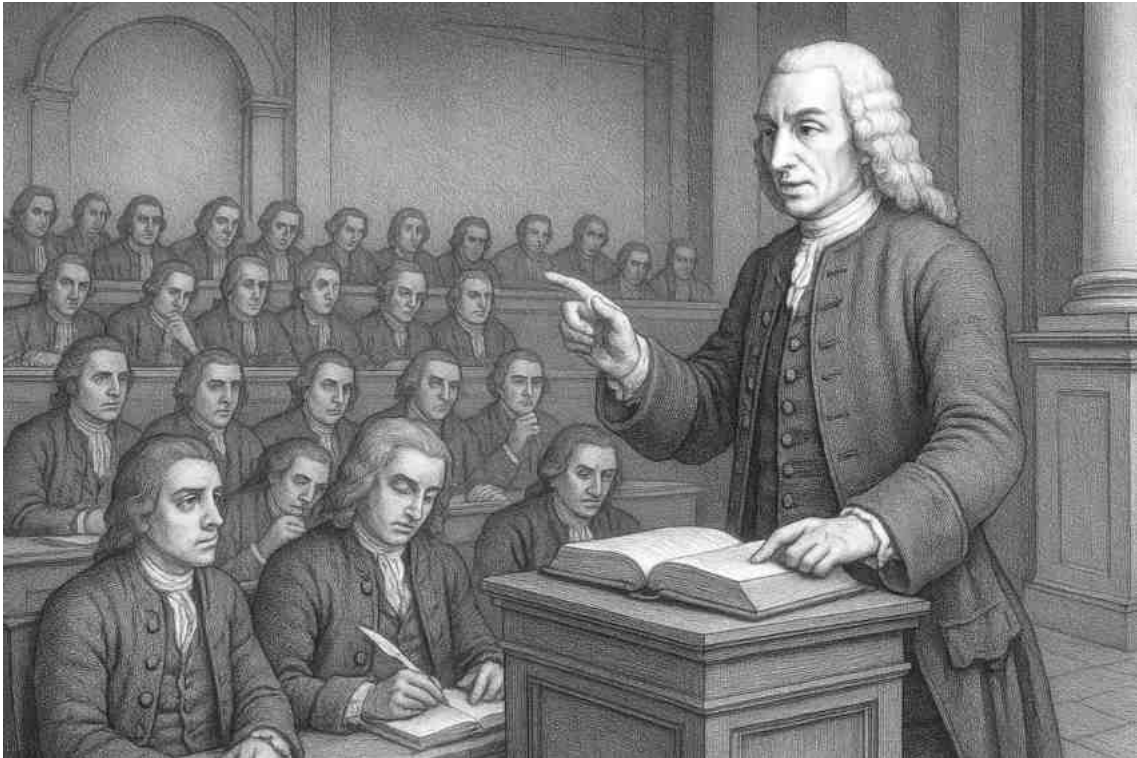
En Salamanca trobà també llibres rars i manuscrits antics que estudià en passió. Este contacte en les fonts originals despertà en ell l'interés pel rigor filològic i pel valor del testimoni escrit —una actitud que anys després el convertiria en pioner de la crítica històrica espanyola. Després de la seua llicència en Salamanca, Mayans tornà a València l'any 1723, en el prestigi d'un jove erudit plenament format. No tardà en doctorar-se en Lleis en la mateixa Universitat de València, coronant així una formació excepcional per a l'època.

La seua tesis, hui perduda, segons testimonis contemporàneus, mostrava ya el seu estil meticulós i la seua voluntat de depurar el llenguatge jurídic. Defenia que el dret havia de fonamentar-se en la raó natural i no en el costum ni en la imposició política. Aquell mateix any oposità a la càtedra del Codi Justiniani i, després d'un brillant eixercici, fon designat catedràtic el 1 de juliol de 1723.

Començava aixina una nova etapa de la seua vida: la del docent, el reformador i el sabi que havia de portar el nom del Regne de València més en allà de les seues fronteres. El jove que havia naixcut en una casa senzilla d'Oliva es convertia en un home de saber universal, capaç de dialogar en les més altes figures de la cultura europea. La seua trayectòria, des d'aquells primers anys d'estudi fins al magisteri universitari, demostrava que la grandea no naix del poder, sino de la constància, la virtut i l'amor per la veritat.

CATEDRÀTIC I PENSADOR JURÍDIC

Obtenció de la càtedra del Còdic Justiniani

L'any 1723 marca una fita decisiva en la vida de Gregori Mayans i Císcar. En només vint-i-quatre anys, el jove erudit d'Oliva oposità a la càtedra del Còdic Justiniani en la Universitat de València, la més prestigiosa de la Corona d'Aragó i una de les més respectades del món hispànic.

Les oposicions eren exigents i el nivell dels aspirants, altíssim. Però Mayans, ja llicenciat en Cànon i Teologia per Salamanca, havia adquirit una formació tan sòlida que superà brillantment totes les proves.

El 1 de juliol de 1723 fou nomenat catedràtic de dret civil romà, càrrec que l'honorava i al mateix temps, el situava com una de les jove promeses del pensament jurídic valencià i europeu.

Les seues lliçons, pronunciades en clarietat i erudició, sorprenien per l'ordre lògic, la precisió conceptual i la profunditat moral. Els alumnes reconeixien en ell un mestre que no es llimitava a transmetre doctrines, sino que ensenyava a raonar. En les seues classes, el dret deixava de ser una simple acumulació de preceptes per a convertir-se en una ciència de la raó i de la justícia.

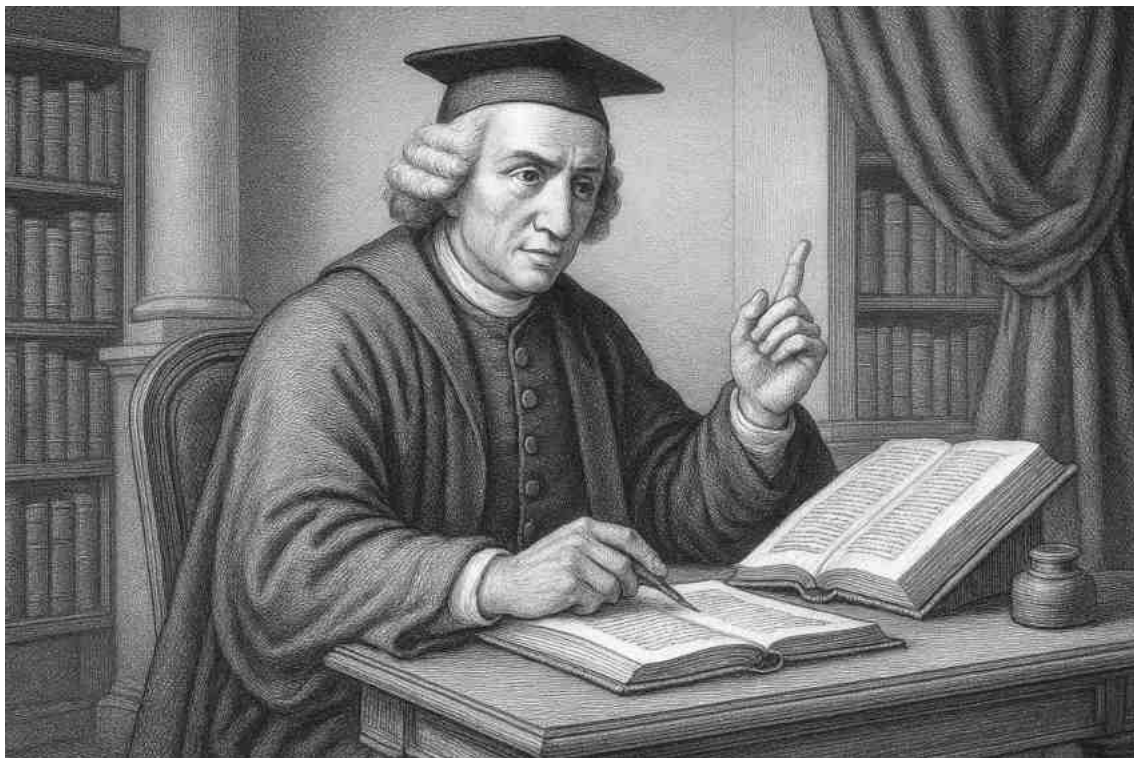
El seu prestigi com a docent s'estengué ràpidament. En poc de temps, el nom de Mayans començà a ser conegut més en allà de València, com a exemple d'erudit jove, rigorós i compromés en la regeneració moral i intel·lectual del seu temps.

Mayans concebia el dret no sols com un conjunt de lleis, sino com una expressió de la moral natural, un reflex de la raó que governa el món i la conducta humana. La seua visió humanista partia d'una idea central: l'home és un ser racional cridat a viure en justícia i llibertat, i el dret ha d'ajudar-lo a fer-ho possible.

Inspirat pels clàssics —especialment Ciceró, Sèneca i Tàcit— i pels grans juristes romans, Mayans afirmava que el dret havia de ser entés com una ciència al servici de l'home, i no com una arma del poder o de l'arbitrarietat política.

Esta concepció el situava en la línia del pensament naturalistes europeu, pero en un profund arraïlament valencià i cristià. Defenia que la verdader autoritat jurídica no naix de la força, sino de la raó i la justícia. En este sentit, escrigué:

“Les lleis són bones quan naixen de la raó; injustes, quan són fruit del caprig o de la passió.”

Per a Mayans, la llei no era un dogma; era una obra humana perfectible, que havia de revisar-se a la llum del coneixement i de la consciència moral. Este esperit crític —tan poc comú en l'Espanya del segle XVIII— el va convertir en un precursor del pensament jurídic modern.

A les seues classes insistia que el jurista havia de ser també un home de lletres, un filòsof i un moralista, capaç de comprendre l'ànima humana. Per això recomanava als seus discípuuls llegir història, filosofia i lliteratura clàssica: “Sense saber qué és l'home, mai podràs saber qué és la llei.”

Entre les seues múltiples aportacions, una de les més destacades és el monumental "Diccionario Universal de Jurisprudencia Civil", obra en què Mayans condensà tota la seua doctrina i el seu esperit reformador. No es tractava d'un simple repertori alfabètic, sino d'una verdadera enciclopèdia del pensament jurídic, escrita en una metodologia nova, basada en la crítica de les fonts i l'exposició raonada dels conceptes.

En el Diccionario, Mayans oferix definicions precises, comentaris històrics i reflexions morals sobre les institucions del dret civil, sempre des del punt de vista de la raó i la justícia. Rebutjava la repetició mecànica dels autors escolàstic i aspirava a restaurar el rigor i la claritat del dret romà.

Esta obra, d'una erudició impressionant, influí notablement en els còrculs ilustrats de tot Europa. Diverses universitats estrangeres el citaren com a model d'ordre i sistematizació. En ella, Mayans demostrà que el dret podia ser una ciència racional, moral i universal, accessible a tots aquells que buscaven la veritat i no la imposició. El seu estil, net i directe, fugia de la retòrica buida. Cada paraula estava elegida en exactitud, cada definició reflectia un criteri filosòfic i un sentit moral. El Diccionario fon, sense dubte, una de les obres que més va contribuir a consolidar la fama de Mayans com a pensador europeu i humaniste valencià.

El pensament jurídic de Mayans no es llimitava a l'àmbit teòric. Fon també un reformador moral i intel·lectual. Defensa la necessitat de reformar l'ensenyament de les lleis, substituint l'autoritat cega per l'estudi crític i la llectura directa de les fonts.

Enfront dels juristes dogmàtics i acomodats, ell reivindicava la llibertat de pensament com a condició per al progrés del dret. La seua defensa de la "raó natural" el portà a mantindre una postura independent davant de les modes polítiques i les pressions de la cort.

Creia que el jurista havia de ser fidel a la veritat abans que al poder. En carta a un amic, escrigué:

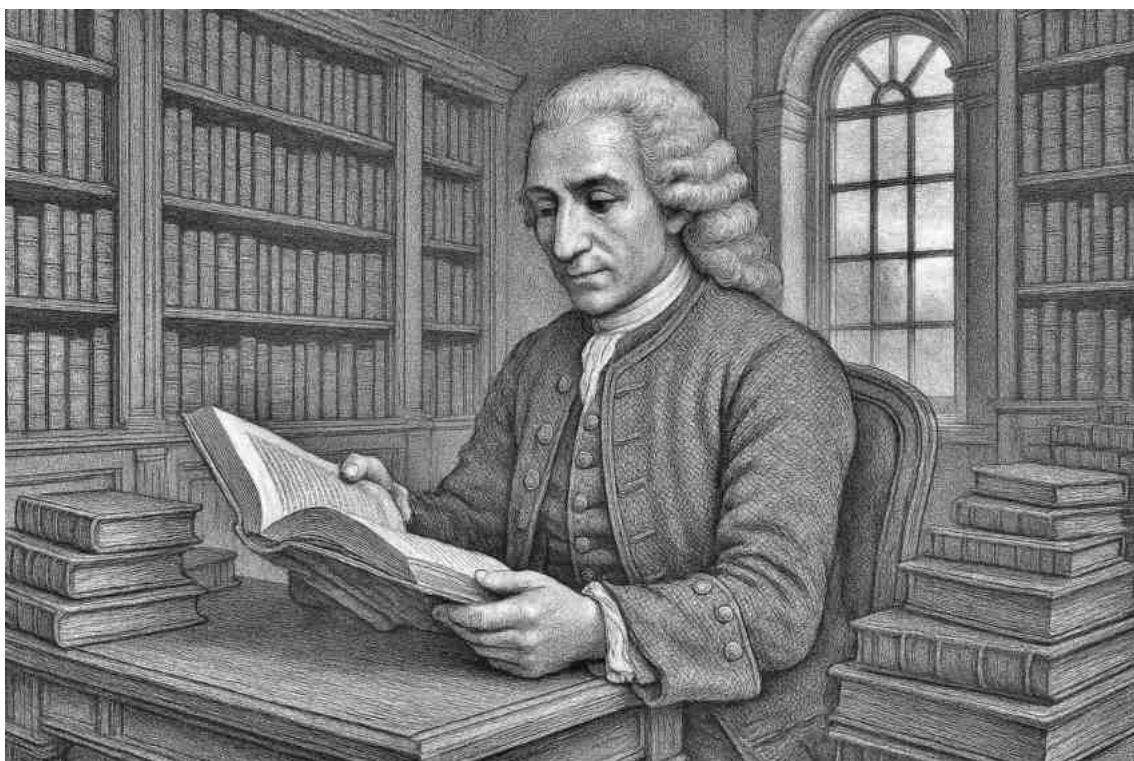
“Més val estar a soles en la raó que acompanyat en l'error.”

Este esperit d'integritat i coherència moral el dugué, anys després, a enfrontar-se a l'absolutisme borbònic, defenent l'autonomia del pensament jurídic i la dignitat de la consciència humana.

Per a Mayans, el dret no era un instrument del monarca, sino una ciència al servici de la societat. El seu treball com a catedràtic fon una verdadera escola de virtut cívica, i el seu eixemple inspirà a tota una generació d'erudits i reformadors que seguiren el seu camí.

En raó, els seus discípuls afirmaren que “el mestre Mayans no sols ensenyava lleis, sino justícia”. En una época en que el poder buscava sumissió, ell predicava llibertat, raó i humanitat.

EL BIBLIOTECARI DEL REI

Nomenament per Felip V com a bibliotecari de Palacio (1733)

L'any 1733, el nom de Gregori Mayans i Císcar ja resonava en força en els cercles intel·lectuals del Regne de València i de la Península. La seua fama com a jurista, humaniste i erudit havia arribat fins a la cort de Madrid, on es buscaven hòmens de ciència i lletra que contribuïren a prestigiar la monarquia borbònica.

Per recomanació del seu germà Joan Antoni i del mateix Conde de Montijo, Felip V el nomenà Bibliotecari Real de Palacio, un càrrec d'honor i de responsabilitat que posava en les seues mans la custòdia del saber i dels llibres més preats de la corona.

El nomenament fon rebut en orgull i recel al hora. Mayans, que mai havia buscat els favors cortesans, acceptà la distinció per esperit de servici i per amor al coneixement. Ell vea en la biblioteca real un santuari de la cultura universal, una oportunitat per a conservar i difondre el saber antic en una Espanya encara tancada a les llums de la Il·lustració.

La seua tasca com a bibliotecari fon immediatament eixemplar: catalogà volums antics, depurà els archius, i impulsà la idea de convertir la biblioteca en centre d'investigació per a estudiosos de tot el regne.

Pero el seu esperit independent i crític no tardà a despertar suspicàcies entre els cortesans. Mayans no era un home de reverències, sino de raó; no admetia els dogmes, ni religiosos ni polítics. Eixa llibertat intel·lectual, tan pròpia dels grans hòmens del saber, acabaria portant-li seriosos conflictes en l'entorn real.

La monarquia borbònica del segle XVIII pretenia centralisar el poder i uniformista la cultura baix el model francès. Este projecte chocava frontalment en l'esperit valencià i humaniste de Mayans, defensor de les llibertats regionals i de la tradició del dret antic.

En els seus escrits privats, Mayans deixà entrevore el seu desencant en la cort madrilenya, a la qual considerava més atenta al favor i a la intriga que a la virtut i el saber.

El bibliotecari del rei no era home d'adulacions ni d'hipocresies; ell parlava clar, i en un ambient ple de cortesans, això equivalia a tindre enemics.

El seu pensament crític i la seua defensa de la raó natural topaven en la rigidea dels ministres i confessors del monarca. Mayans creïa que el saber havia de ser lliure i que la veritat no podia estar subordinada a cap interès polític.

S'esforçava per introduir en la cort una visió moderna de la cultura, basada en la llectura, la crítica textual i la recuperació dels clàssics hispànics.

Defenia figures com Sant Isidor de Sevilla, Antonio de Nebrija o Lluís Vives, com a models de saber nacional, mentres els cortesans preferien les modes franceses i les traduccions mediocres.

Esta postura el va convertir en un intel·lectual incommode, un home de principis en mig d'una cort d'interessos. No tardà en ser marginat per aquells que temien el seu criteri i la seua autoritat moral.

Després de set anys de servici, Mayans, cansat de lluitar contra la mediocritat i el servilisme, presentà la seua renúncia com a bibliotecari real el 6 de setembre de 1740.

Ho feu sense escàndal, pero en la dignitat d'un home que preferix la llibertat a la sumissió. En una de les seues cartes, escrigué:

“És millor tornar a la meua Oliva, a on puc llegir i escriure en la consciència tranquila, que viure en la cort, a on la veritat s'ha de disfrassar per a ser escoltada.”

La seua eixida del Palau marcà el final d'una etapa i el començament d'una atra més fecunda. Lliberat de les càrregues i de la hipocresia cortesana, Mayans dedicà els següents anys a escriure, investigar i correspondre's en els més grans sabis d'Europa.

No buscà honors ni fortuna; buscà la veritat i el bé comú, ideals que considerava superiors a qualsevol reconeiximent mundà.

La seua renúncia no fon un fracàs, sino un acte de coherència moral. En una Espanya somesa al pensament únic, Mayans demostrà que la dignitat de l'intel·lectual consistix en no vendre la pròpia consciència per cap càrrec ni favor.

Tot i la seua retirada de la vida palatina, Mayans mantingué una intensa correspondència en intel·lectuals europeus de primer orde. Intercanvià cartes en Feijoo, Voltaire, Benedict Stay, Lorenzo Hervás i el Conde de Aranda, entre molts altres.

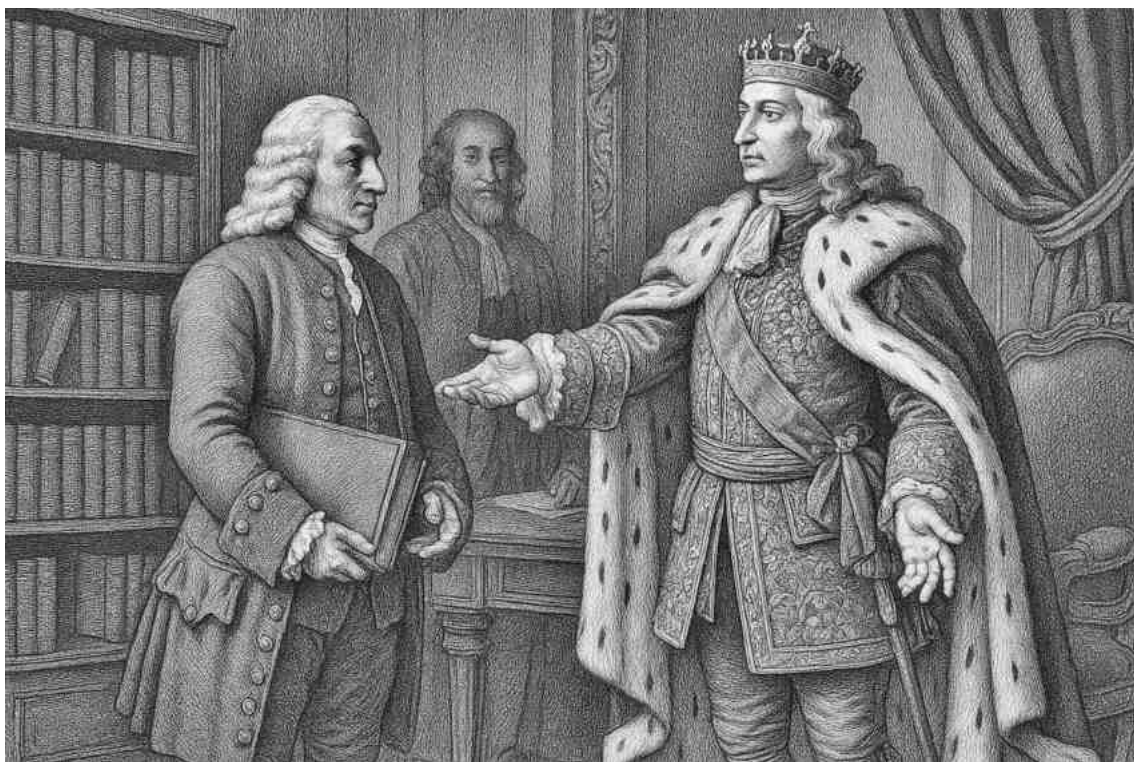
Els seus escrits circularen per Itàlia, França, Alemanya i Anglaterra, i fon reconegut com un dels més grans humanistes hispànics del segle XVIII. En un temps de fronteres polítiques, ell trencà les fronteres intel·lectuals, i feu del seu despaig d'Oliva un autèntic fòrum europeu de les idees.

Els seus col·legues el descrivien com un home de caràcter ferm, pero afable; d'idees clares i llenguatge pur; fidel a la veritat, encara que esta resultara incomoda. El seu nom començà a associar-se al de Vives, com a continuador de la gran tradició humanista valenciana.

Des d'Oliva, enviava observacions, correccions i consells a estudiosos de tota Europa. Els seus coneiximents en dret, teologia, història, llengües clàssiques i filosofia el convertiren en un sabi universal, pero sempre arrelat en la seua terra.

De la seua experiència a Palacio conservà una lliçó moral: que el poder sense cultura és cec, i la cultura sense moral és inútil.

El bibliotecari del rei es convertí així en el mestre de la raó i la virtut, símbol d'un Valencià que preferix la llibertat de pensar a l'or de les corts.

VIDA FAMILIAR I MORAL PERSONAL

El matrimoni en Margarida Pascual (1740)

Després de la seua intensa etapa universitària i del pas per la cort com a bibliotecari real, Gregori Mayans i Císcar decidí donar un pas fonamental en la seua vida personal: el matrimoni.

El 28 de febrer de 1740, contragué matrimoni en Margarida Pascual, una dona de llinatge respectable, filla de Jaume Pascual i Eugenia Mayans, esta última parenta del mateix Gregori.

Margarida era una dona discreta, de caràcter afable i temperament religiós, que sabé entendre i respectar la dedicació del seu marit als estudis i a l'erudició. La seua presència en la vida de Mayans aportà estabilitat domèstica, serenitat d'esperit i un ambient familiar ordenat, en consonància en el caràcter meticulós d'ell.

El matrimoni no fon un acte social, sino un projecte de vida fonamentat en la fe, la disciplina i el respecte mutu. En les cartes que Mayans dirigia als seus amics, es percep l'afecte profund que professava a Margarida, així com la gratitud per la seua paciència i comprensió.

En una ocasió escrigué:

“La meua muller és companyera fidel en la virtut i el treball; Deu me l’ha donada com a consol en les meues lluites intel·lectuals.”

En Margarida, troba l'equilibri entre el món de les idees i la vida quotidiana, entre la disciplina de l'estudi i la pau de la llar.

El matrimoni Mayans-Pascual fon beneït en buit fills, que portaren alegria, preocupacions i sentit de responsabilitat a la casa d'Oliva. Els seus noms foren: Miguel, José, Francisco, M. Gregoria, Teresa, Josefa, Juan i Gregorio.

Per a un home dedicat al saber, la paternitat representà un repte i una nova escola de virtut. Mayans considerava els fills com a dons de Déu, i tenia l'obligació de formar-los en la moral cristiana, la veritat i l'amor per l'estudi.

Els seus escrits mostren la seua preocupació constant per l'educació dels fills, a qui inculcava: la disciplina en el treball, la sinceritat, la humilitat, el respecte a la família, i sobretot, l'esperit de llectura.

En una carta a un amic confessava:

“Vull que els meus fills siguem útils a la societat i dignes davant de Déu.”

No obstant les obligacions i les seues circumstàncies econòmiques modestes, Mayans sempre procurà mantindre la família unida, ordenada i oberta a l'estudi, fent de la seua casa un espai de pau i cultura.

Els testimonis dels seus contemporànies coincidixen a descriure Gregori Mayans com un home d'ordre, rigor i disciplina extrema. Cada dia seguia un horari estricte:

Lectura a primera hora del matí

Temps d'oració i meditació cristiana

Escrits i investigació fins al migdia

Repassos, correspondència i treball filològic per la vesprada

La seua vida interior estava guiada per dos eixos: la fe i la raó.

Profundament religiós, mai fon un fanàtic; al contrari, vea en la religió un camí de perfeccionament moral, i en la raó, una llum que il·luminava l'enteniment. Mayans és, en este sentit, un digne continuador de l'esperit de Vives: un cristià sincer, pero també crític i d'esperit lliure.

Detestava la ignorància, la superstició i la falsa erudició. El seu perfeccionisme el portava a corregir minuciosament cada frase que escrivia, cada cita, cada nota.

Els seus alumnes i corresponsals admiraven la seua coherència moral: vivia en la mateixa austeritat i rectitut que predicava.

Un amic seu afirmava:

“Mayans té un esperit tan net com els seus escrits.”

El pensament moral de Gregori Mayans és un dels aspectes més profunds i interessants de la seua obra. Per a ell:

La moral

Era fonament indispensable de tota activitat humana. Sense moral, no hi ha societat possible. Defenia la virtut com a principi universal, aplicable tant als juristes com als governants, als mestres i als pares de família.

La virtut

Per a Mayans, la virtut consistia en: obrar segons la raó natural, fugir del vici i de l'excés, mantindre l'honestedat en totes les accions, i usar el saber al servici del bé comú.

La virtut era, per a ell, un hàbit i una disciplina, no un sentiment passager.

El saber

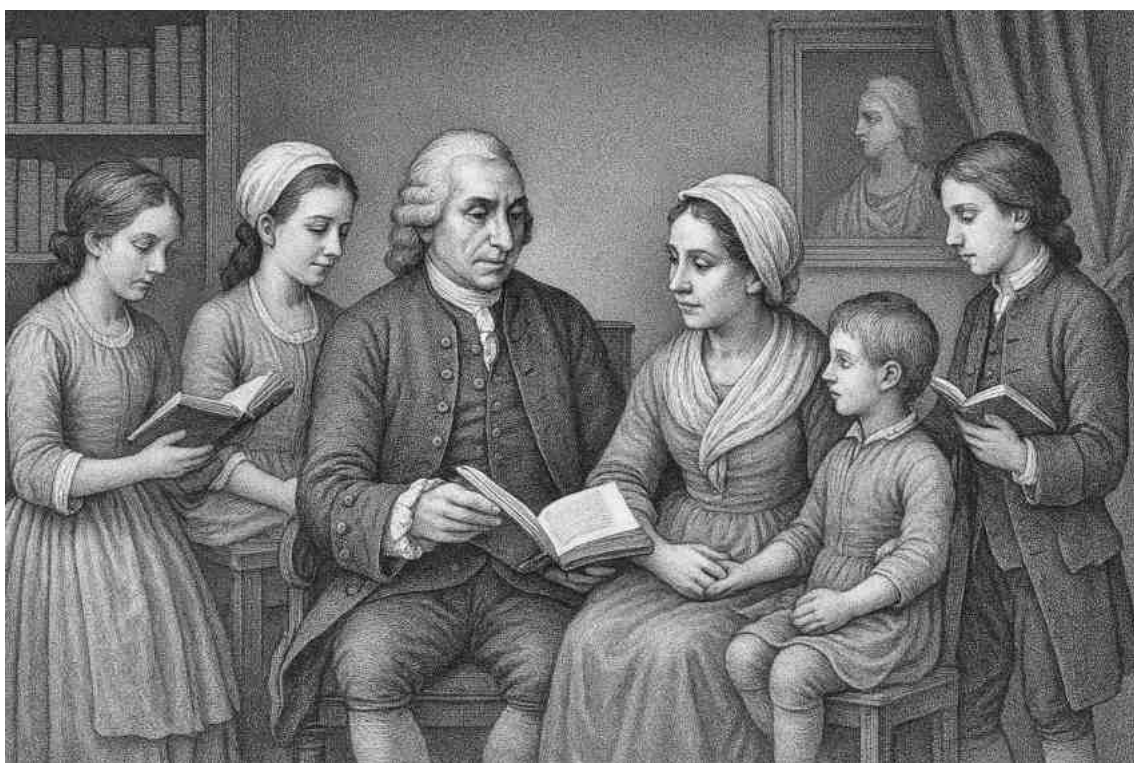
El saber no era l'acumulació de llibres, sino l'ordre interior de l'esperit.

Defenia que l'home sabi és aquell que: coneix les seues llimitacions, estudia en humilitat, pensa en claritat, i viu en conformitat en la veritat.

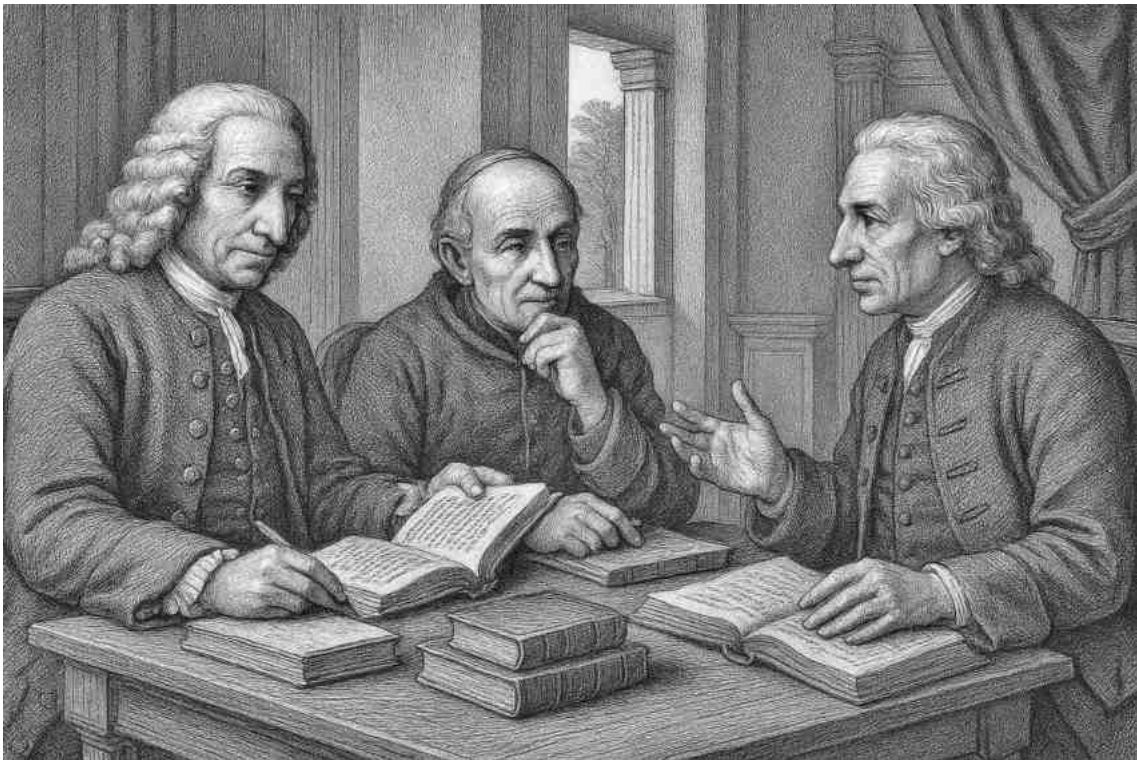
En una de les seues reflexions més célebres escrigué:

“El saber consistix en conéixer qué és bo i obrar-ho.”

Esta frase resumix tota la seua filosofia: la unió inseparable de pensament i acció, d'erudició i moral, d'intel·ligència i virtut.

FUNDACIÓ DE LA ACADÈMIA VALENCIANA

L'any 1742: la gestació d'un projecte cultural valencià

En 1742, a penes dos anys després de la seua renúncia com a bibliotecari de Palacio, Gregori Mayans i Císcar repregué la seua vida en Oliva en renovada força intel·lectual. Lliberat dels lligams cortesans i llunt de les pressions polítiques de Madrit, el sabi valencià decidí dedicar les seues energies a un projecte que marcaria un abans i un després en la història cultural valenciana: la fundació de la Acadèmia Valenciana.

Este projecte no va eixir d'un dia per l'atre. Fon fruit de les llargues converses i reflexions compartides entre Mayans i dos hòmens de cultura profundament arrelats al país:

El Dr. Cristòfol Sales, teòlec i humaniste, Pascual Escrivà, erudit i amic personal del mestre.

Els tres compartien un diagnòstic clar:

el Regne de València estava patint una decadència cultural, agreujada per la desaparició de les institucions pròpies des de los Decrets de Nova Planta, i era necessari restaurar l'orgull intel·lectual valencià mijanament una institució moderna, rigorosa i fidel a la nostra tradició.

En paraules del mateix Mayans:

“Sense estudis propis, un poble pert la memòria; i sense memòria, es pert la llibertat de l'esperit.”

Aixina naixqué la Acadèmia Valenciana:

no com un joc erudit ni com un còrcul de tertúlies, sino com un projecte de reconstrucció cultural del poble valencià.

L'Acadèmia Valenciana tingué des del principi objectius definits, clars i ambiciosos. Entre ells destacaven:

Recuperar i estudiar la història pròpia del Regne de València.

En una època en qué l'Estat borbònic impost una visió centralista i castellanizada de la història d'Espanya, Mayans insistia en qué els valencians tenien: una història pròpia, un dret propi, una tradició lliterària pròpia, i una identitat política i cultural ben diferenciada.

L'Acadèmia pretenia investigar, publicar i difondre esta història per a evitar que el poble valencià caiguera en l'oblit forçat.

Restaurar l'estudi dels clàssics valencians.

Mayans denunciava que autors universals com Ausias March, Jaume Roig, Rois de Corella, Sor Isabel de Villena o Martorell eren pràcticament desconeguts pels valencians del sigle XVIII. L'Acadèmia assumí el treball de: recopilar manuscrits, comparar versions, corregir texts, i preparar edicions rigoroses.

Fomentar l'erudició crítica i la ciència de les fonts.

En oposició al dogmatisme escolàstic i a la ignorància política del moment, Mayans volia que l'Acadèmia fora un lloc a on: l'història se basara en documents, la filologia en manuscrits reals, la ciència en observació i raonament, i la filosofia en la moral natural.

Era un programa absolutament modern i revolucionari per al seu temps.

Un dels pilars fonamentals de l'Acadèmia era la defensa de la llengua valenciana com a vehícul històric, lliterari i cultural del poble del Regne.

Gregori Mayans, encara que escrivia majoritàriament en castellà per exigències lliteràries i polítiques de l'època, tenia plena consciència de la importància de la llengua valenciana com a patrimoni propi, i criticava els qui la menyspreaven o la consideraven indigna de cultura.

Els acadèmics volien: preservar el valencià clàssic, evitar la seua castellanizació, recollir paraules i expressions antigues, i reivindicar-lo com a part essencial de la identitat del Regne.

A més, la defensa de la llengua s'unia a la defensa de la personalitat pròpia de València. Mayans s'oposava tant a l'assimilació castellana com a qualsevol intent d'apropiació externa. Per a ell, la llengua i la història valencianes eren patrimoni del poble valencià, i només ell tenia dret a conservar-les i estudiar-les.

La Acadèmia Valenciana no fon una idea abstracta. Des del primer moment es posà a treballar, i els seus membres iniciaren un ambiciós programa d'edicions i estudis.

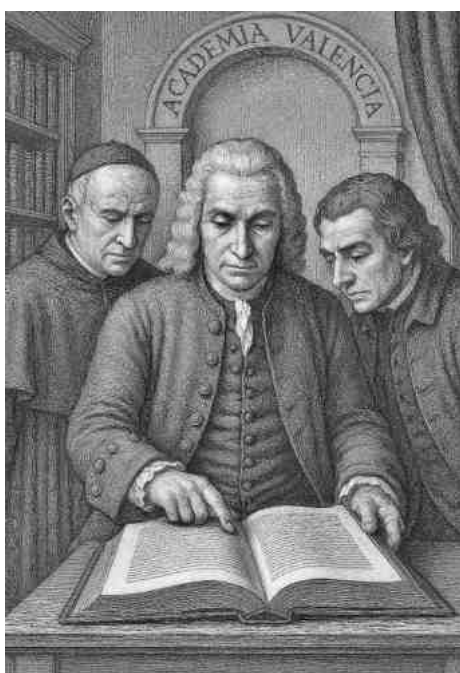
Entre les seues principals tasques es trobaren:

Edicions de texts clàssics valencians

Com per exemple: cròniques migevals, poemaris antics, vides de sants valencians, manuals jurídics forals, obres lliteràries dels sigles XV i XVI.

Alguns dels primers treballs se centraren en recuperar fonts que estaven en risc de desaparéixer.

Estudis de història valenciana.

Mayans i els seus col·legues recopilaren documents antics i archivístics per a: reconstruir la història del Regne, estudiar les seues institucions migevals, comparar els Furs en atres sistemes jurídics, i demostrar l'antiguitat i solides de la nostra tradició.

Rigor filològic i crítica textual.

La metodologia de l'Acadèmia seguia criteris estrictes: comparar diverses còpies manuscrites, eliminar interpolacions, establir versions més fidels als originals, i comentar en notes erudites.

Era un treball minuciós, propi d'una institució moderna i científica.

Correspondència i influència exterior.

Els treballs de l'Acadèmia Valenciana arribaren a erudits de: França, Itàlia, Alemanya, Anglaterra, i Amèrica.

Molts estudiosos estrangers demanaven còpies, correccions i informació.

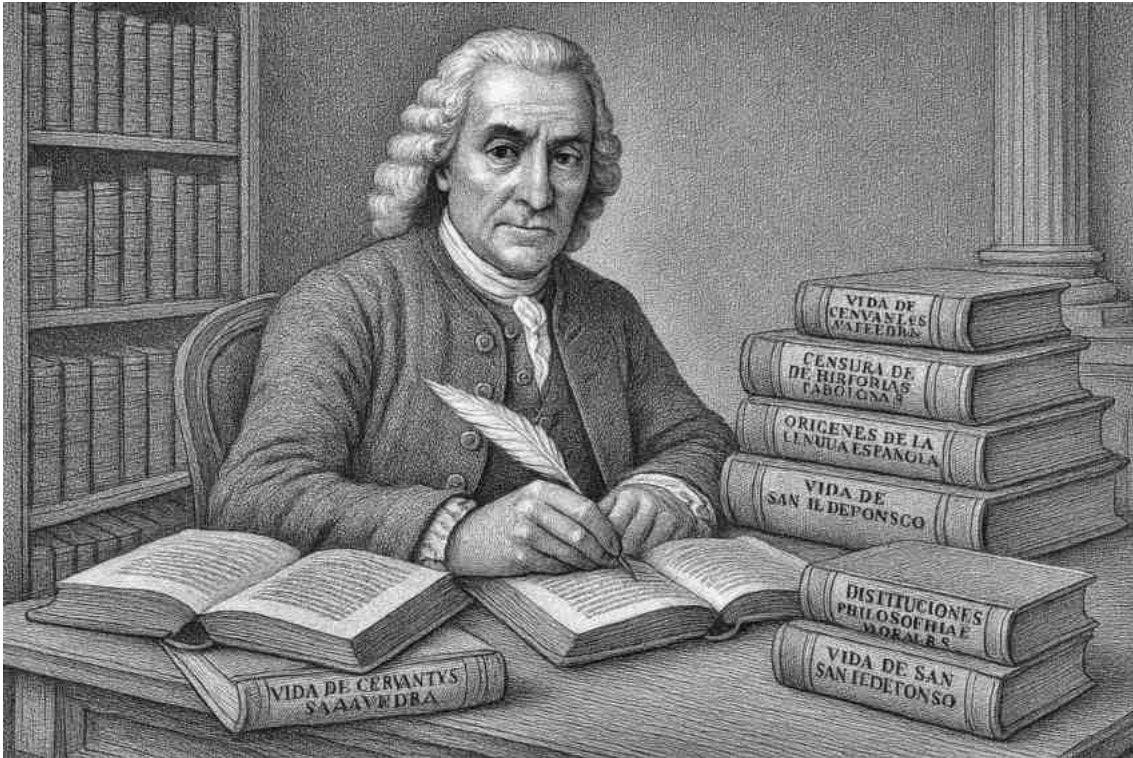
L'Acadèmia es va convertir així en un pont entre Europa i el saber valencià.

La Acadèmia Valenciana fon, en essència, l'obra patriòtica més important de Mayans.

En un moment en qué el Regne havia perdut les seues institucions polítiques, ell li donà una institució cultural que recuperava: la memòria, la llengua, la tradició, i la dignitat del nostre poble.

Fon una llavor que inspiraria generacions posteriors i que hui, més que mai, continua servint com a model de rigor i valenciania.

LES SEUES PRINCIPALS OBRES

Gregori Mayans i Císcar és, sense dubte, l'autor valencià més erudit i prolífic del segle XVIII. La seua producció intel·lectual abraça camps diversos: la filologia, el dret, la teologia, la història, la moral i la crítica literària. Les seues obres, majoritàriament escrites en castellà per exigències polítiques i editorials, respongueren sempre a un mateix esperit: la defensa de la veritat, la raó i la tradició hispànica i valenciana.

A continuació s'inclou una selecció de les seues obres fonamentals, en sinopsis, anàlisi, valoracions i recepció.

Orígens de la Llengua Espanyola

(Primera mitat del s. XVIII)

Sinopsis

Obra pionera en la filologia hispànica, a on Mayans traça l'evolució històrica del castellà des de les seues arrels llatines fins al Renaixement. Analisa texts medievals, compara grafies i estudia l'ortografia antiga en un rigor inèdit per al seu temps.

Valoració

És considerada la primera obra científica de filologia espanyola. Mayans estableix criteris crítics, defugí llegendes i proposa una metodologia moderna basada en fonts i manuscrits.

Influència

Un model per a filòlegs posteriors com Bromhead, Capmany, Tudor de Barbieri i els primers membres de la RAE.

Fragment

“Para entender el romance castellano, conviene primero saber cómo los antiguos usaron la lengua latina.”

Censura de historias sabuloses

(c. 1730)

Sinopsis

Ataca els relats mítics i les falses genealogies que alguns autors atribuïen a pobles i cases nobiliàries. Mayans denuncia les invencions que pretenien manipular la història.

Valoració

Una obra valenta i crítica, que combat la pseudohistòria i anticipa el mètode modern de la historiografia. Mayans defén la veritat documental per damunt de l'adulació.

Recepció

Fon molt criticat pels afectats, pero celebrat per erudits europeus que veneren en ell un esperit racionalista precursor.

Vida de Miguel de Cervantes Saavedra

(1737)

Sinopsis

Biografia exhaustiva i crítica de Cervantes, basada en documents, testimonis i anàlisis lliteràries.

Valoració

És la primera biografia científica de Cervantes. Mayans corregir errors, desfa mits i valora el Quijote com una obra universal.

Influència

Inspirà totes les biografies posteriors. La crítica cervantina moderna naix en gran part ací.

Fragment

“Cervantes escribió para enseñar, y enseñó con gracia aquello que los filósofos decían con aspereza.”

Institucions Philosophiae morals

(1735)

Sinopsis

Tractat de moral humanista que combina filosofia clàssica, doctrina cristiana i reflexions pròpies. Ordena les virtuts, passions i deures humans segons la raó natural.

Valoració

És la seua obra filosòfica més profunda, comparable en ambició a Lluís Vives. Defén una moral basada en: rectitut, prudència, moderació, i utilitat social.

Recepció

L'obra circulà en universitats italianes i alemanyes. Molts la consideraren un text de referència moral.

Defensa del rei Witiza

(1772)

Sinopsis

Estudi crític sobre el rei visigot Witiza, tradicionalment presentat com un tirà. Mayans revisa fonts antigues i demostra que moltes acusacions són llegendàries.

Valoració

Una mostra de la seua metodologia destructora de mits. Priorisa els documents sobre la tradició oral i la propaganda medieval.

Influència

Contribuí a modernisar la historiografia visigòtica.

Vida de San Gil Abad

(1724)

Sinopsis

Biografia hagiogràfica en intenció moralisant, pero documentada en cura i comentaris crítics sobre fonts poc fiables.

Valoració

Mostra la capacitat de Mayans de conjujar fe i crítica històrica.

Recepció

Fon usada com a model per a posteriors vides de sants escrites en to erudit.

Vida de San Ildefons

(1726)

Sinopsis

Estudi complet de la figura de sant Ildefons, Patró de Toledo, basat en manuscrits antics i en la comparació de tradicions.

Valoració

És una obra de filologia i crítica textual més que una simple hagiografia.

Influència

Fortament valorada en ambients eclesiàstics i universitaris.

Oració sobre la elocució espanyola

(1727)

Sinopsis

Discurs brillant a on Mayans analisa les causes de la decadència lliterària espanyola i exalta l'estil clàssic, net i equilibrat.

Valoració

És un manifest estilístic: demana abandonar la retòrica buida i recuperar l'eloqüència basada en: claritat, proporció, naturalitat, veritat.

Influència

Inspirà reformes educatives i lliteràries en tota Espanya.

Fragment

“La corrupción del estilo es señal de corrupción del entendimiento.”

Vida de Tomàs Vicente Tosca

(c. 1737)

Sinopsis

Homenage biogràfic al seu mestre, el gran Tomàs Vicent Tosca, matemàtic, arquitecte i humaniste valencià.

Presenta Tosca com eixemple de virtut, ciència i equilibri.

Valoració

Obra d'un discípul agraït, pero també d'un erudit que analisa rigorosament la seua influència en la cultura valenciana.

Recepció

Fon ben rebuda per l'ambient intel·lectual valencià i conservada com a document essencial sobre Tosca.

Observacions al Concordat de 1753

(1753)

Sinopsis

Comentari crític al Concordat entre Espanya i la Santa Seu. Mayans analisa els seus articles en precisió jurídica i moral.

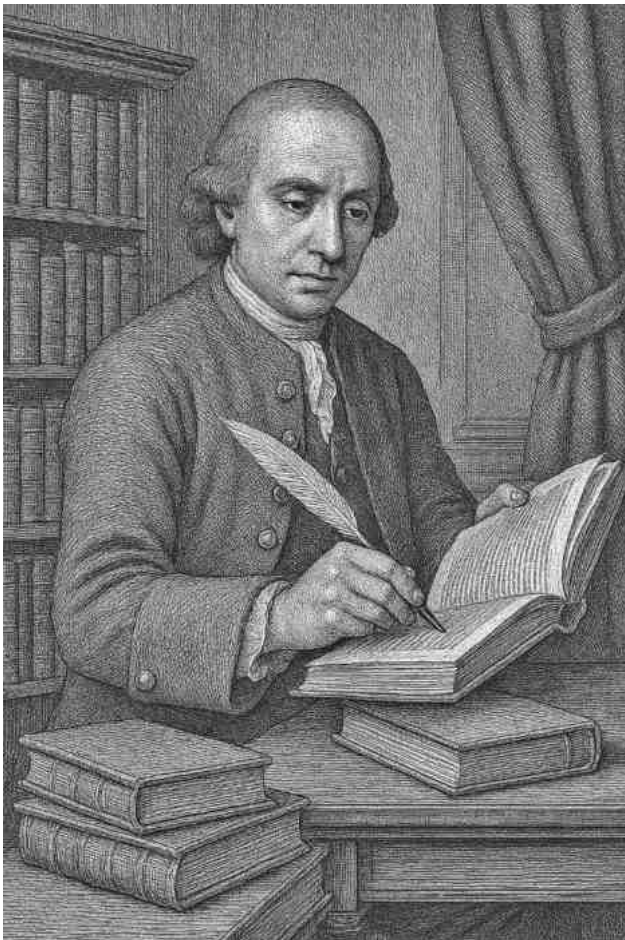
Valoració

Una obra valenta, que defensa la independència de l'Estat i la necessitat d'evitar abusos eclesiàstics i civils.

Influència

Fon llegida en cicles polítics ilustrats i considerada imprudent pels sectors més rígids.

CONCLUSIÓ GENERAL DEL CAPÍTUL

Les obres de Mayans poden dividir-se en tres pilars:

Defensa del saber i del rigor filològic

-Va assentar les bases de la crítica moderna.

Regeneració moral i intel·lectual d'Espanya

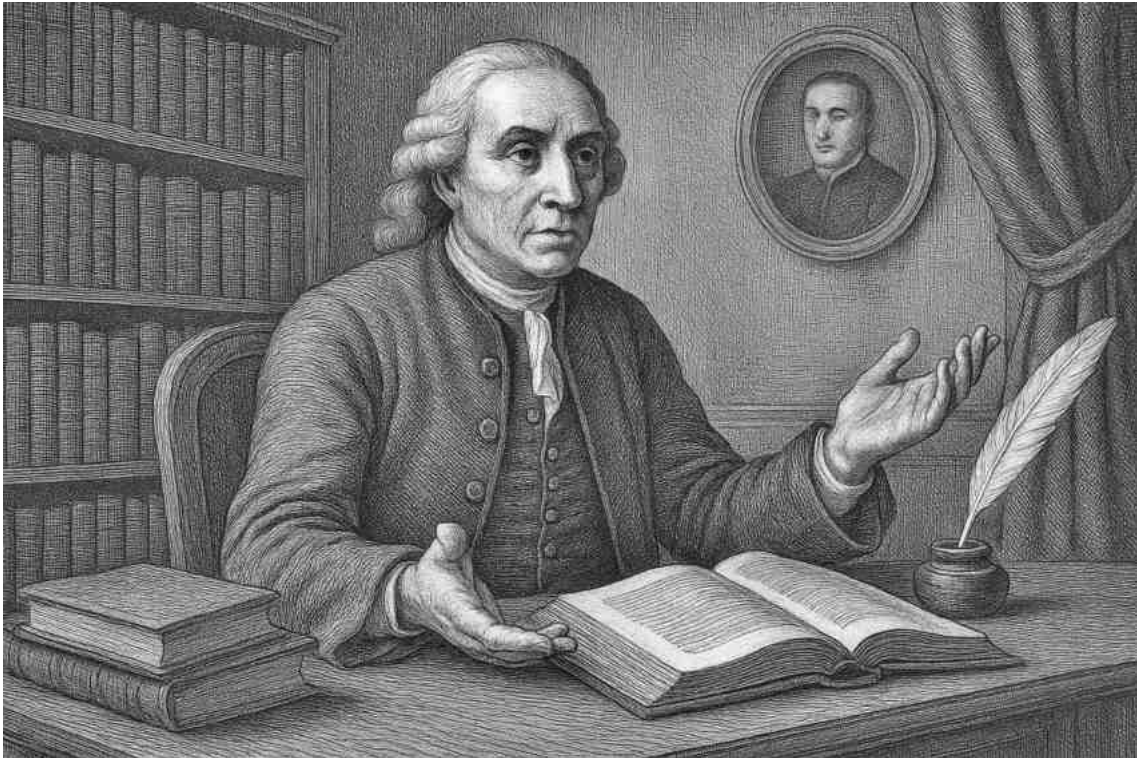
-Cercà la veritat per damunt de les modes i del poder.

Recuperació de la tradició valenciana

-Donà dignitat europea al saber del Regne de València.

La seua obra completa forma una enciclopèdia moral, jurídica i filològica que anticipà el segle de les llums espanyol.

EL PENSAMENT ILUSTRAT DE MAYANS

Gregori Mayans i Císcar és, sense dubte, el més gran representant valencià de la Il·lustració del segle XVIII. Però la seua Il·lustració no és francesa ni radical, sino valenciana, cristiana i humanista, hereda directa de Lluís Vives i de la millor tradició intel·lectual europea.

El seu pensament es pot resumir com la unió perfecta entre fe i raó, entre tradició i reforma, entre moral i erudició crítica.

Racionalisme i fe: la conciliació entre religió i raó.

Una de les característiques més sorprenents del pensament de Mayans és la seua habilitat per a conciliar profundament la fe catòlica en el racionalisme modern.

Per a ell:

Dèu és l'origen de la raó, la raó és el llenguatge de Dèu, i la fe no pot contradir mai la veritat racional.

Este equilibri és heretat clarament de Lluís Vives, a qui Mayans considerava mestre intel·lectual i moral.

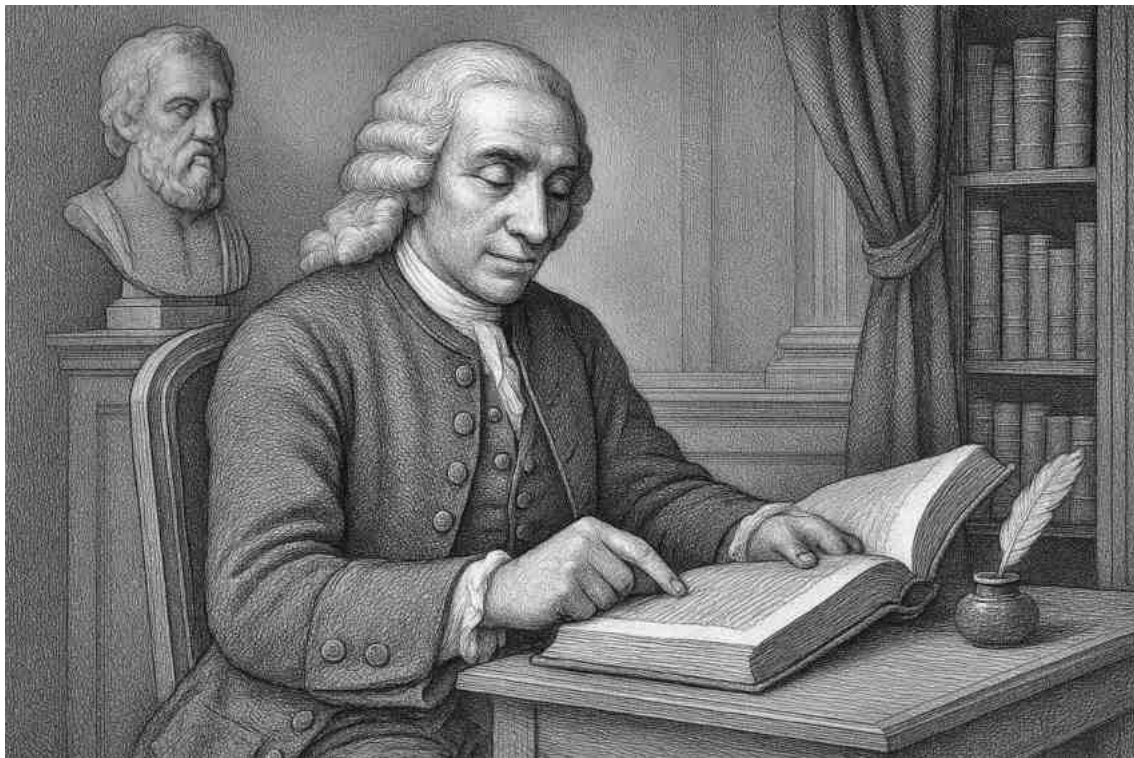
Rebuja la superstició i el fanatisme, però també rebuja el racionalisme ateu. Ni la fe cega ni l'ateisme il·lús formen part del seu pensament.

En una carta famosa afirmava:

“La raó no s'oposa a la fe, sino a l'error.”

Per a Mayans: la fe dóna sentit a la vida moral, la raó dóna llum per a entendre el món, la tradició cristiana és un fonament moral inqüestionable, i la ciència és una ferramenta divina per a perfeccionar l'home.

Esta actitud equilibrada, tan rarament compresa en el seu temps, el convertí en un pont entre el cristianisme clàssic i la Il·lustració moderna.

Rebuig del dogmatisme i de la superstició.

Mayans combat tota forma de dogmatisme, tant religiós com intel·lectual.

Per a ell, el dogmatisme és el contrari de la veritat, perquè impedit examinar, dubtar i buscar proves.

Del mateix modo, rebuixa en força la superstició, que considera: enemiga de la fe autèntica, font d'ignorància, i causa de la decadència moral.

Els seus escrits hagiogràfics, com Vida de San Gil o Vida de San Ildefons, ja contenen una crítica velada a les llegendes inverosímils.

Sempre preferix: la història documentada, les fonts originals, la crítica racional, i la interpretació moral.

En el seu pensament no hi ha lloc per a miracles inventats, genealogies falses o relats exagerats.

Com ell mateix escrigué:

“La veritat no necessita adorns; és clara per si mateixa quan es mostra.”

Esta actitud racional i crítica situà Mayans molt per damunt del seu temps.

Defensa de la ciència, la història crítica i la llibertat intel·lectual.

Mayans creïa que una nació només podia prosperar si cultivava: la ciència, la investigació, la crítica textual, la llibertat de pensament, i la formació moral.

Així, combat el seguir “per autoritat” i substituïx l’argument d’autor per: la prova, el document, la comparació crítica, la raó natural.

Esta metodologia moderna la posa en pràctica en obres com: Censura de historias fabulosas, Vida de Cervantes, Orígenes de la lengua española, Diccionario Universal de Jurisprudencia Civil.

Per a ell, la història havia d’escriure’s sense adulació i sense por, i la ciència havia de practicar-se sense servilisme.

A més, proclamava que la llibertat intel·lectual era condició essencial del progrés moral d’un poble.

El jurista i l’erudit no havien d’obediència a cap rei ni a cap moda; només a la veritat.

Per això mateix, Mayans és un dels primers defensors de la independència del pensament científic en Espanya.

Comparació en Lluís Vives: continuïtat de l’humanisme valencià

Comparar Mayans en Lluís Vives és quasi obligatori.

No només perquè Mayans l’admirava profundament, sino perquè tots dos representen el mateix fil intel·lectual valencià, basat en: la unió de fe i raó, la crítica moral, el reformisme educatiu, l’amor per l’estudi, la defensa del bé comú, i la voluntat de moralisar la societat.

Similituts principals.

Humanisme cristià.

Tant Vives com Mayans defenen un cristianisme humà, senzill, allunyat del fanatisme.

Prioritat de la veritat.

Per damunt del poder, de les modes i de la por.

Defensa de l’estudi.

La formació intel·lectual és una obligació moral.

Reforma educativa.

Critiquen l’ensenyament escolàstic i proposen una educació útil, clara i moral.

Amor per la tradició valenciana.

Abdós consideren que el saber valencià és part de la cultura universal.

Diferències essencials.

Vives és més psicològic i filosòfic.

Analisa l'ànima humana, el dolor, la societat.

Mayans és més filòlec, jurista i crític.

Analisa texts, llengües, institucions i moral pública.

Conclusió comparativa

Mayans és, en el segle XVIII, el continuador directe de l'escòla valenciana de Vives, adaptada a la Il·lustració.

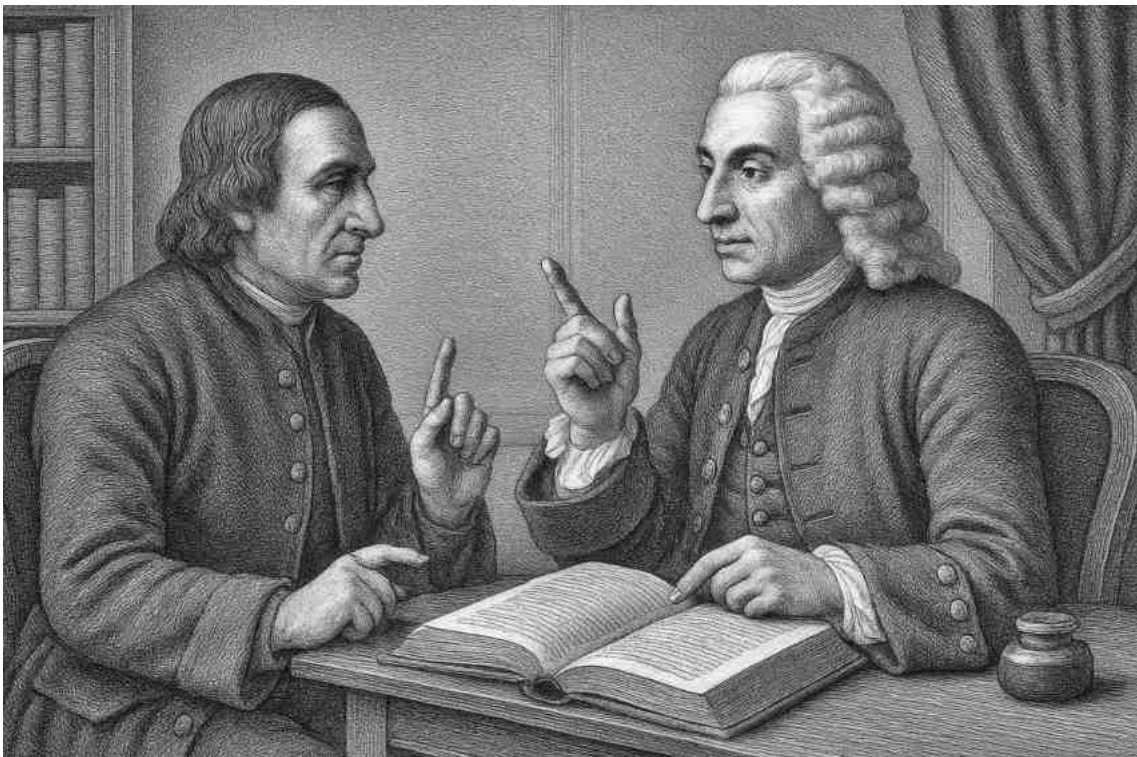
Sense ell, el pensament valencià hauria quedat desconectat d'Europa.

El pensament il·lustrat de Gregori Mayans és: profundament cristià, radicalment racional, moralment exigent, metodològicament modern, i culturalment valencià.

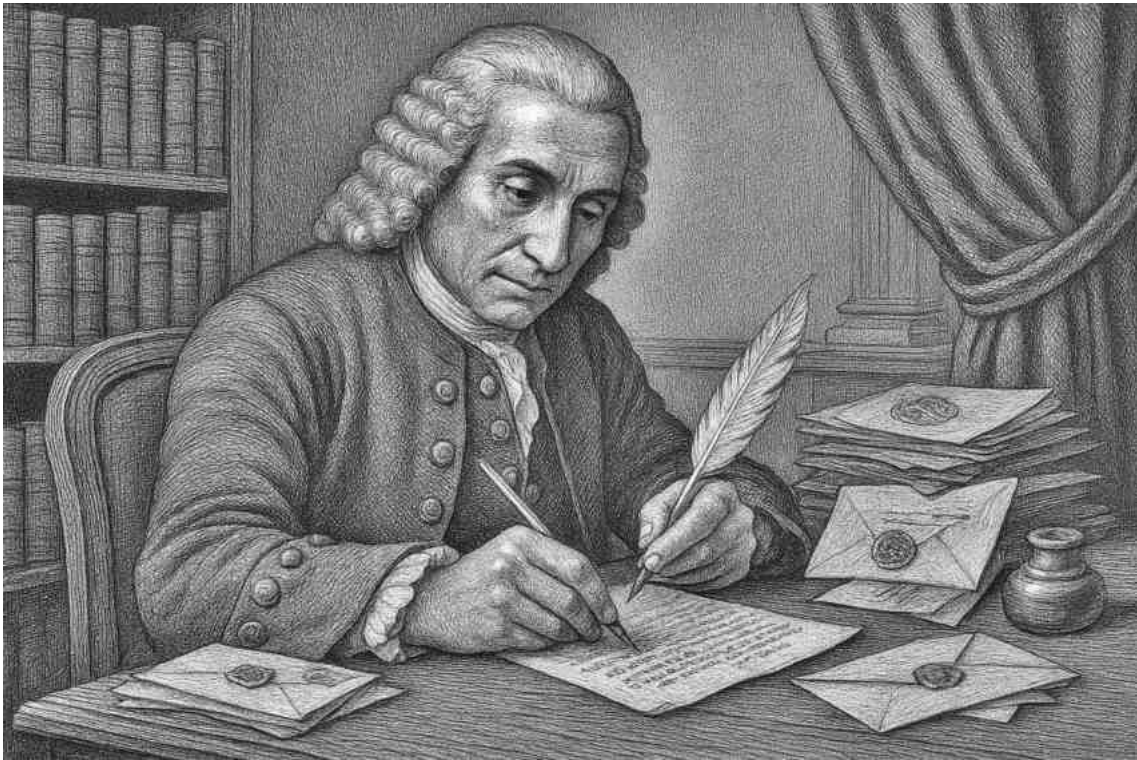
És un pont entre el món medieval i l'Europa moderna, entre el saber antic i el coneixement crític, entre la fe i la llum de la raó.

Mayans no només escrigué sobre la Il·lustració.

Ell va ser la Il·lustració valenciana.

RELACIONS EPISTOLARS I INFLUÈNCIA EUROPEA

La figura de Gregori Mayans i Císcar no pot entendre's sense la seua vastíssima ret de correspondència. El seu despaig d'Oliva, alluntat de les corts i del soroll polític, es convertí en un centre europeu d'intercanvi intel·lectual, comparable -salvant distàncies- a les grans acadèmies humanistes del Renaixement.

Les seues cartes, més de cinc mil, revelen un pensador d'ampla mirada, moral estricta, curiositat inagotables i criteri ferm. Els seus interlocutors formaven una autèntica constel·lació d'intel·lectuals del segle XVIII.

Feijoo: l'amistat intel·lectual entre els dos grans crítics espanyols

Fr. Benito Jerónimo Feijoo, autor del Teatro Crítico Universal, fon un dels intel·lectuals espanyols més propencs a Mayans.

A pesar de diferències de caràcter i d'estil, compartien: la lluita contra la superstició, l'aposta per la raó, el desig de reformar l'educació, l'amor per la crítica honesta.

La seua correspondència és d'una gran elegància i profunditat.

Feijoo considerava Mayans "un dels esperits més clars de la nació" i li demanava sovint consell sobre qüestions de llengua, història i crítica textual.

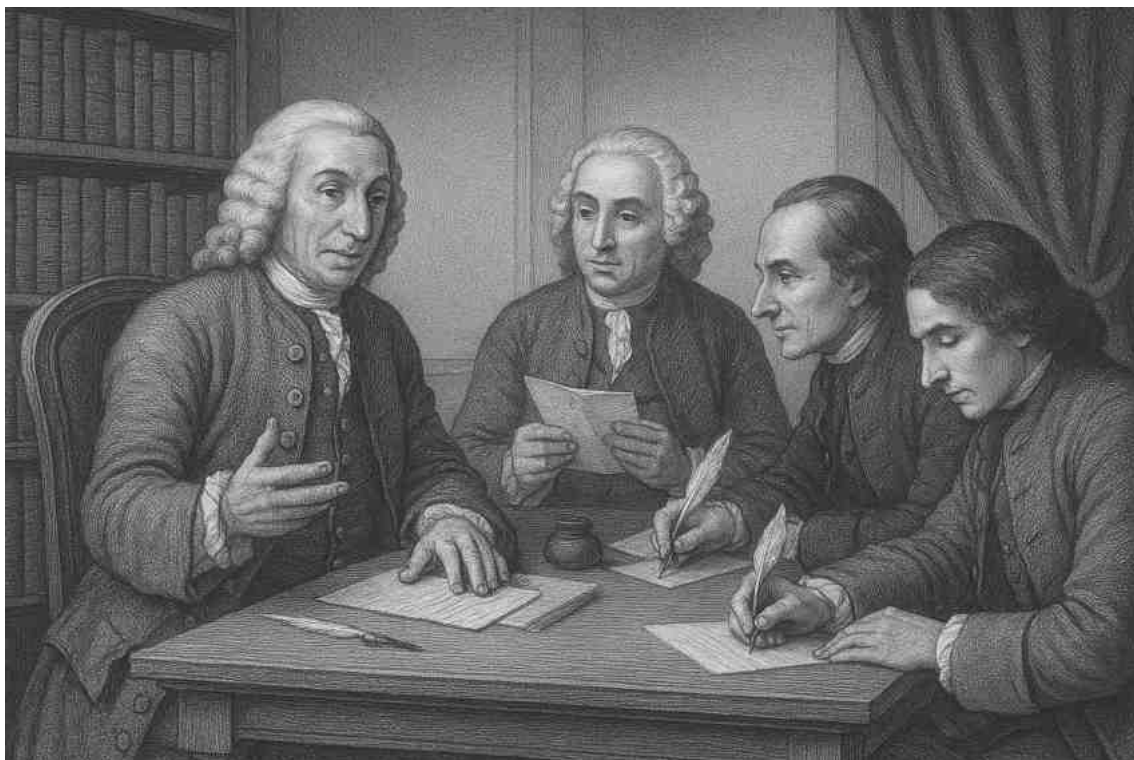
Mayans, d'atra banda, admirava el coratge en qué el monje asturià combatia l'error públic.

El Comte d'Aranda: la via política cap a la reforma.

El Comte d'Aranda, militar, estadista i un dels ministres més ilustrats del regnat de Carles III, buscà en Mayans un assessor moral i erudit.

Entre els dos existia una relació de: respecte, confiança intel·lectual, i coincidència en la necessitat d'una reforma profunda de la cultura espanyola.

Aranda admirava la integritat de Mayans i sovint li consultava qüestions jurídiques, històriques i educatives.

Les seues cartes revelen l'existència d'un “partit ilustrat moderat”, del qual Mayans era referent moral.

Voltaire: un diàlec europeu

La relació en Voltaire és un dels episodis més singulars de la biografia intel·lectual de Mayans.

Voltaire, que buscava informacions sobre l'Espanya del segle XVI i sobre Cervantes, trobà en Mayans una font clara, rigorosa i sense prejuïns.

Per mediació d'erudits francesos i italians, arribaren a intercanviar texts i comentaris.

Encara que Mayans rebujava el racionalisme anticristià de Voltaire, el respectava com a escriptor i com a esperit crític.

Voltaire, per la seua part, admirava la capacitat crítica de Mayans i considerava la seua Vida de Cervantes “una obra de completa honradea”.

Este intercanvi situa a Mayans en el centre del diàlec intel·lectual europeu.

Influència mútua entre els erudits valencians i l'Europa ilustrada.

Mayans no era un erudit tancat, sino un canal d'intercanvi entre el saber clàssica valenciana i les noves llums europees.

Mayans rep influència de l'Europa moderna

De França i d'Itàlia rep: la crítica filològica, la renovació de l'oratória clàssica, la metodologia històrica, i el racionalisme moral moderat.

De Alemanya rep: la disciplina universitària, el rigor bibliogràfic, i l'interès per la reforma pedagògica.

De Anglaterra rep: l'esperit de llibertat intel·lectual, la tolerància, i el sentit pràctic del saber.

Pero Mayans també influïx Europa

Valors i mètodos que Europa aprén de Mayans: la crítica textual del Sigle d'Or, el model de biografia científica (Vida de Cervantes), la recuperació de la tradició hispànica, la defensa d'una moral racional cristiana, i l'estudi crític de la història migeval.

Acadèmies de: Jena, París, Bolonya, Lisboa, Valladolid, reberen còpies de les seues obres i citaren les seues conclusions.

L'escola valenciana humanista torna a Europa

Especialment gràcies a: les Instituciones Philosophiae morales, la Censura de historias fabulosas, i el Diccionario Universal de la Jurisprudencia Civil.

Europa veig que Espanya no era terra de fanatisme, com pretenien alguns francesos, sino pàtria d'humanistes seriosos.

Mayans encarna esta restauració del prestigi intel·lectual hispànic.

Paper com a difusor cultural i pont entre Espanya i Europa.

Mayans actuà durant dècades com un intermediari cultural entre Espanya i Europa, i eixercí tres papers fonamentals:

Com a erudit que introduïx Europa en Espanya

Per mig de: traduccions, comentaris, cartes, i recomanacions bibliogràfiques.

Donà a conèixer als estudis hispànics: metodologies filològiques modernes, crítiques lliteràries franceses, tractats morals italians, i sistemes pedagògics germànics.

Ell mateix deya:

“L'erudit ha de saber lo que ocorre fora d'Espanya, si vol entendre lo que passa dins d'ella.”

Com a enviat intel·lectual d'Espanya cap a Europa.

Les seues obres circulaven en: Venècia, Roma, París, Londres, Viena.

Per a molts erudits europeus, Mayans fon la primera image honrada i rigorosa del pensament espanyol en un sigle en qué Europa solia ignorar o menysprear la nostra cultura.

Com a pont moral entre les dos civilitacions

Mayans és: cristià, moralista, humanista, i racionalista moderat.

Per això conecta Europa i Espanya en un punt comú:

la moral de la raó natural, que fon el fonament de tota civilitació.

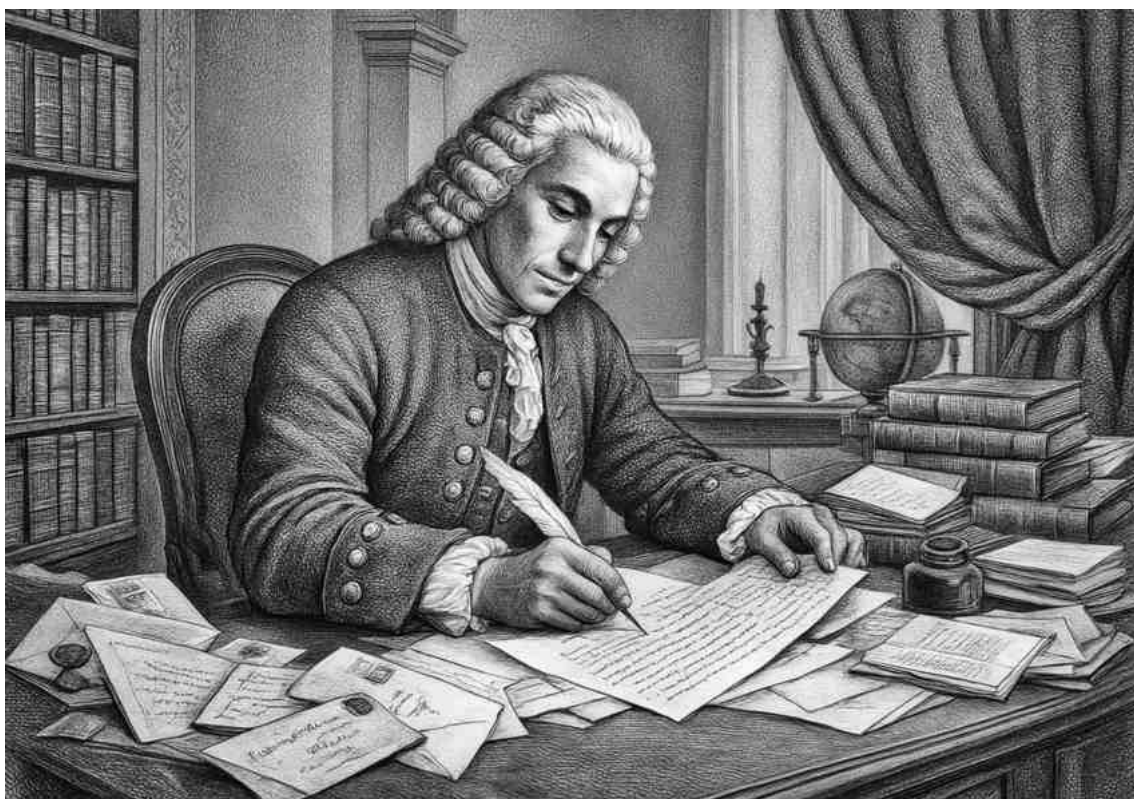
El seu llegat consistix, precisament, en haver reunit: el rigor universitari europeu, la tradició hispànica, i l'essència moral valenciana.

Les relacions epistolars de Gregori Mayans no foren simples intercanvis de cortesia, sino una ret internacional de pensament crític.

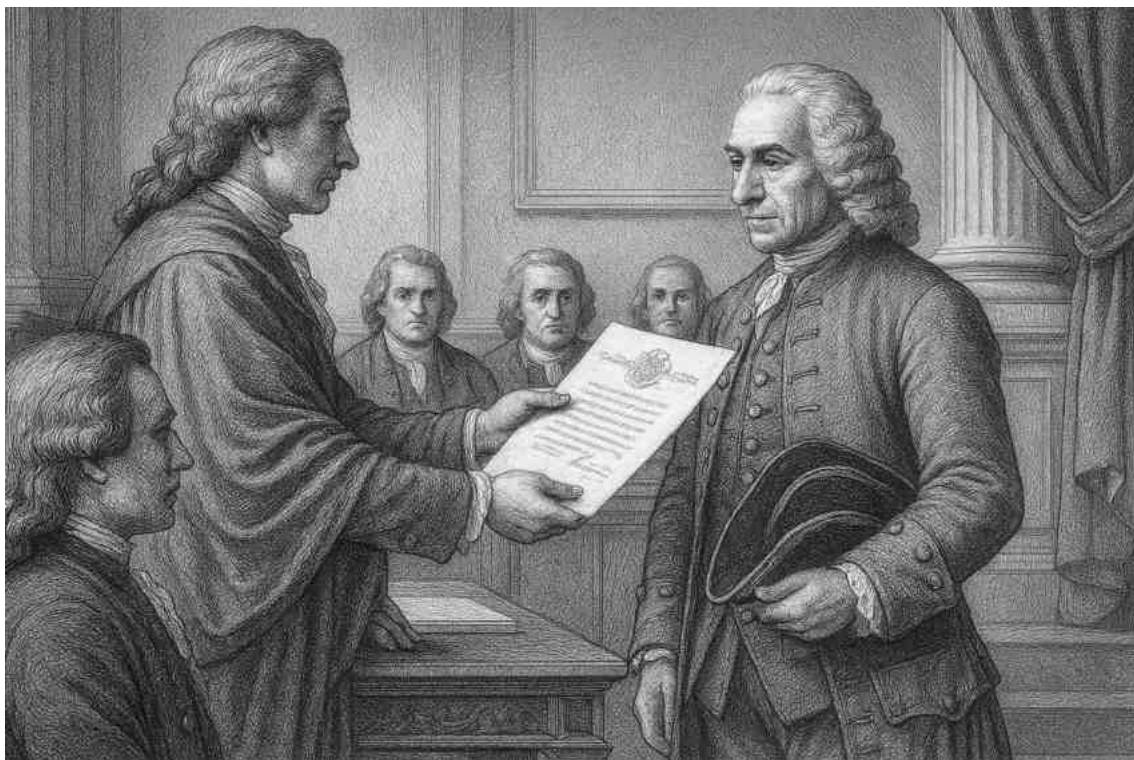
Mayans: dialogà en els grans d'Europa, importà mètodos moderns, exportà saber valenciana, corregí prejuïns sobre Espanya, i mantingué viu l'humanisme en el sigle XVIII.

Ell mateix es convertí en pont entre dos mons, i gràcies a ell:

Europa conegué la veritat d'Espanya, i Espanya recordà la grandea de la seua tradició.

RECONeixIMENTS I CÀRRECS HONORÍFICS

La trajectòria intel·lectual de Gregori Mayans i Císcar no fon una simple acumulació d'estudis i llibres. A mesura que avançaven les dècades del segle XVIII, el seu nom es convertí en sinònim de sabi, crític, moralista i humaniste, i el seu prestigi transcendí les fronteres del Regne de València per a estendre's per tota Espanya i Europa.

Els reconeiximents que rebé al llarc de la seua vida no foren premis buits, sino testimonis de la seua autoritat moral i científica, i de la profunda influència que eixercia en diversos camps del saber.

Alcalde Honorari de la Real Casa i Cort (1768)

L'any 1768, el rei Carles III, informat del prestigi i integritat del valencià, concedí a Mayans el títol d'Alcalde Honorari de la Real Casa i Cort del Consell de Sa Majestat.

Este càrrec, purament honorífic, no implicava presència a la cort, pero reconeixia: la seua vàlua com a jurista, la seua excelència moral, i el seu paper com a figura destacada de la cultura hispànica.

Era un gest sorprenent, sobretot perquè Mayans havia mantingut sempre una postura crítica davant del centralisme borbònic i l'absolutisme polític.

La distinció demostrava que inclús els governants que discrepaven d'ell intel·lectualment no podien negar la seua grandea.

En tindre notícia del nomenament, Mayans escrigué en humilitat:

“Lo títol honorari no me fa més sabi, pero sí més obligat a ser-ho.”

Acadèmic Honorari de la Real Acadèmia de San Carles (1774)

En 1774, la recent fundada Real Acadèmia de Nobles Arts de San Carles de València -institució que marcaria el futur artístic i cultural de la ciutat- nomenà Mayans Acadèmic Honorari.

Este reconeiximent responia a dos motius: la seua contribució al renaixement humaniste valencià, i el seu esforç per dignificar la cultura pròpia del Regne.

Mayans, tot i no ser artista, havia estat un defensor constant del món clàssic, de la proporció, de la bellea racional i de la unió entre l'art i la moral.

Els acadèmics el consideraven un referent del treball de validar una identitat cultural valenciana pròpia i digna.

Fundador de la Real Socieedad Económica de Amigos del País (1776)

L'any 1776, un Mayans ya madur i retirat de la vida pública, participà activament en la fundació de la Real Sociedad Económica de Amigos del País, una de les institucions més importants de la Il·lustració espanyola.

Esta societat naixia en objectius clarament reformistes: modernisar l'agricultura, fomentar la indústria, impulsar l'educació, i elevar el nivell moral i econòmic del poble valencià.

Mayans aportà: idees pedagògiques, criteris d'organització, i un esquema moral basat en la responsabilitat pública.

La seua presència en el grup fundador li donà a la institució una llegitimitat intel·lectual immediata.

Els contemporàneus escriviren que Mayans era “una llum que orientava l'esperit reformador”.

Membres internacionals: Jena, Valladolid, Galícia i altres

La fama de Mayans no es llimità a Espanya. Diverses institucions europees i peninsulars el reconegueren com a membre honorari o corresponent.

Entre elles destaquen:

La Sociedad Latina de Jena (Alemanya)

Una institució universitària respectada en tot Europa.

Mayans fon admés per la seua competència en: filologia llatina, història antiga, i crítica textual.

Els erudits alemanys el citaven com a “eixemplar d'humanisme hispànic”.

La Real Academia Cosmográfica Histórica de Caballeros de Valladolid

Una corporació especialitzada en: història militar, cartografia, i geografia cultural.

Valoraven en Mayans la seua exactitud documental i el seu esperit crític.

La Sociedad de Agricultura de Galicia

Institució dedicada a la renovació agrícola i tecnològica.

Mayans contribuí en idees sobre educació rural i moral del treball.

Atres reconeiximents

També fon membre i col·laborador d'institucions de: Madrid, Toledo, Lisboa, Roma, i atres ciutats.

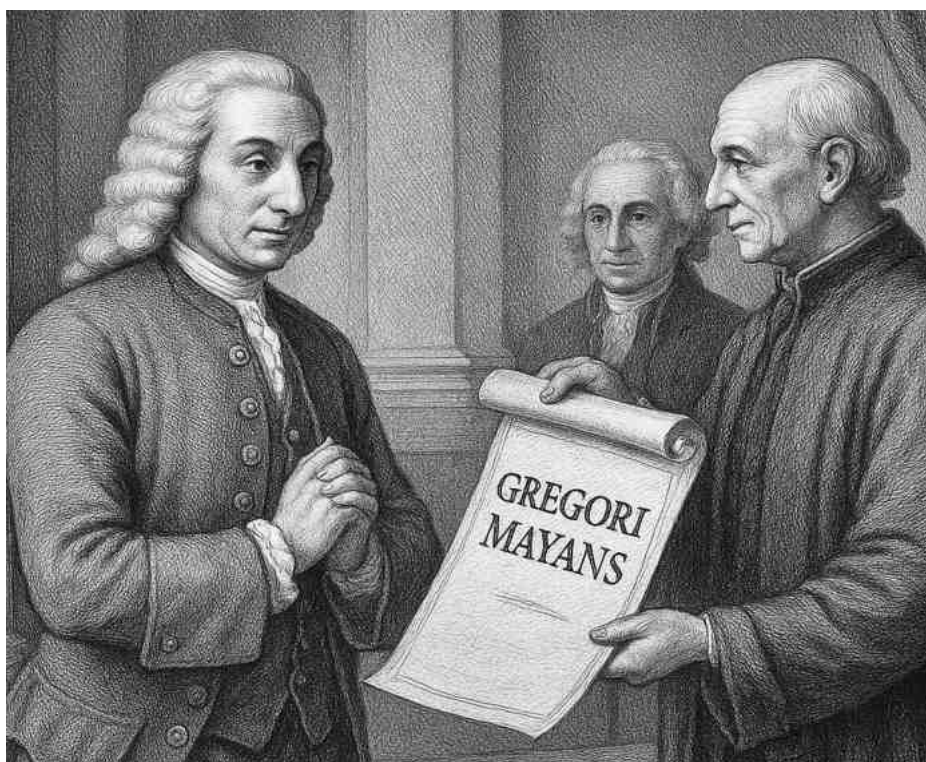
El que buscaven en ell no era sols un erudit, sino un criteri net, una honradea intel·lectual i un esperit profundament europeu.

Els numerosos reconeiximents rebuts per Gregori Mayans no foren fruit de la vanitat ni de la cerca de poder.

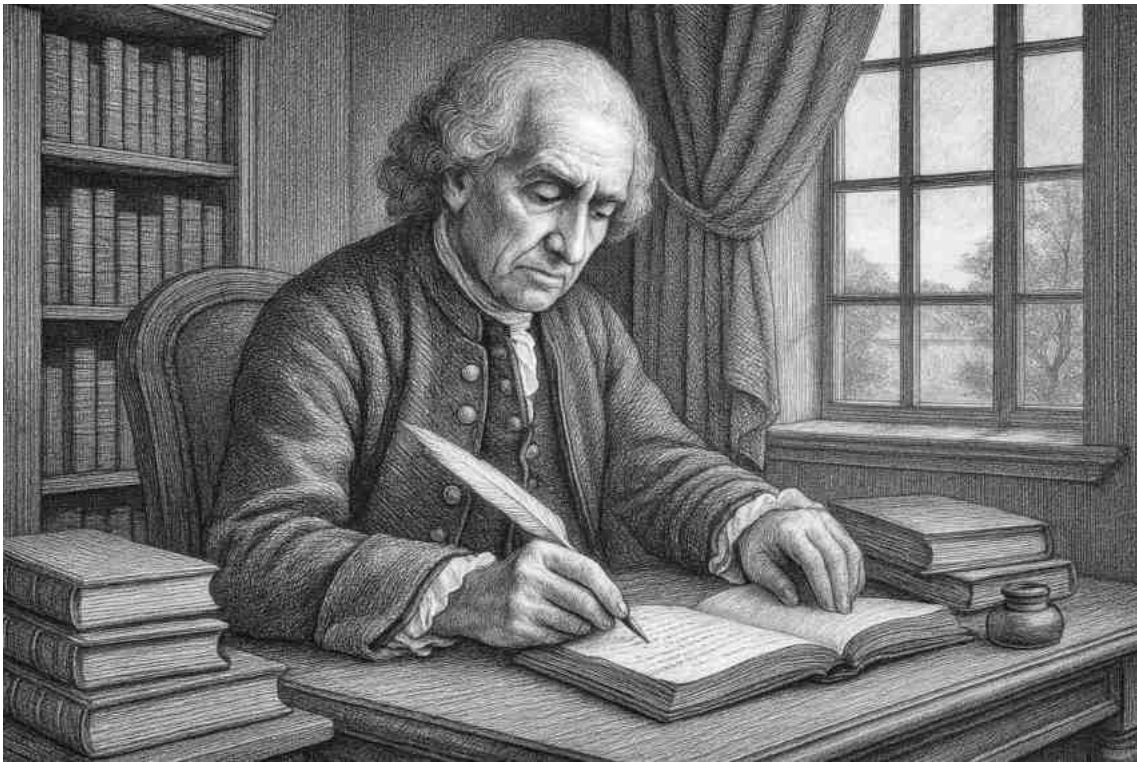
Foren el reflex d'un home que: treballà en constància, vixqué en rectitut, i parlà sempre en veritat.

En un sigle de canvis i confusions, Mayans es convertí en un far moral per a Espanya i en un digníssim representant del humanisme valencià davant d'Europa.

La seua vida demostra que la grandea no necessita càrrecs, pero que els càrrecs, quan són justs, reconeixen la grandea.

ÚLTIMS ANYS I MORT

Els últims anys de la vida de Gregori Mayans i Císcar estigueren marcats per la serenitat, el treball constant i una profunda consciència moral. Alluntat de les intrigues cortesanes i d'un món polític que mai havia comprés el seu rigor intel·lectual, el sabi d'Oliva trobà en la seua terra natal el lloc ideal per a culminar una existència dedicada a la veritat i a la cultura.

Retirada en Oliva: el retorn al silenci fecund

Després de la seua renúncia al càrrec de Bibliotecari Real en 1740, Mayans s'establí definitivament en Oliva, en la casa familiar, rodejat dels llibres, dels manuscrits i de la tranquil·litat que tan necessitava el seu esperit contemplatiu i metòdic.

La seua retirada no fon mai una retirada moral ni intel·lectual.

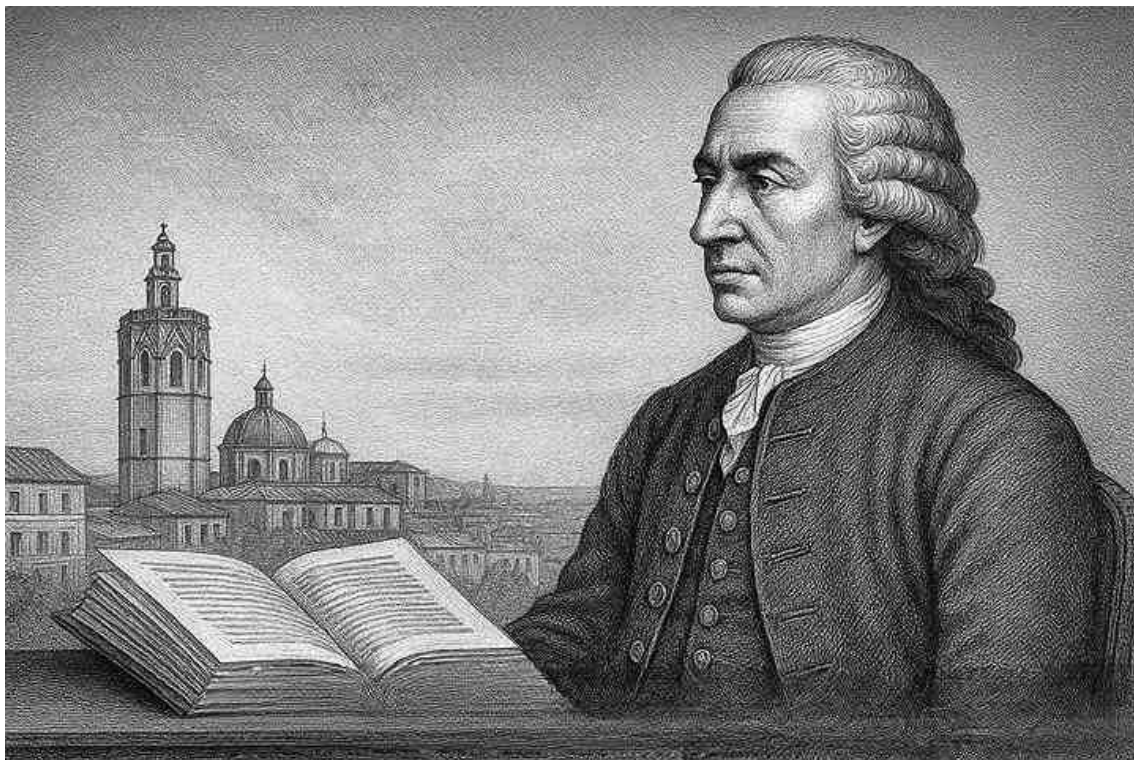
Al contrari:

Oliva es convertí en el seu verdader univers, un centre de treball que molts erudits europeus consideraven equiparable a un monasteri de saber i disciplina.

Els testimonis de l'època descriuen un home que vivia: en austeritat, sense ambicions, sense servilisme, i en una tranquil·litat cristiana admirable.

El seu despaig continuà sent un laboratori constant d'idees, cartes i estudis.

Treballs finals i correspondència

Fins als seus últims dies, Mayans mantingué: una correspondència activa en erudits espanyols i europeus, treballs de crítica lliterària i històrica, revisions de manuscrits, i assessoraments a institucions culturals.

Entre els seus últims treballs destaquen:

Correccions i ampliacions del Diccionario Universal de Jurisprudencia Civil

A on continuà perfeccionant definicions i revisant conceptes jurídics.

Notes i observacions a texts clàssics hispànics.

Com Ausias March, Vives, i els cronistes migevals.

Correspondència final en religiosos, polítics i humanistes.

A on donava consell moral i advertia sobre els perills de: la ignorància, la superstició, i la decadència intel·lectual.

Molts dels qui el coneixien en estos últims anys es meravellaven de la seua lucidea, que es mantingué intacta fins al final.

Mort el 21 de decembre de 1781

El 21 de decembre de 1781, Gregori Mayans i Císcar -el gran jesuïta llaic, el crític valent, el moralista íntegre, l'erudit universal- exhalà l'últim alé en sa casa d'Oliva. Tenia 82 anys, una edat molt avançada per al seu temps.

Els testimonis descriuen una mort cristiana, tranquila i digna.

La notícia es va estendre ràpidament per València i per tota Espanya.

Els erudits d'Europa, en rebre la nova, el ploraren com a l'últim gran humaniste hispànic del sigle XVIII.

Mayans deixava darrere una obra immensa, una vida eixemplar i un camí obert perquè atres valencians seguiren la senda de la crítica, la raó i la virtut.

Soterrament a la capella de Sant Agustí de la Catedral de València

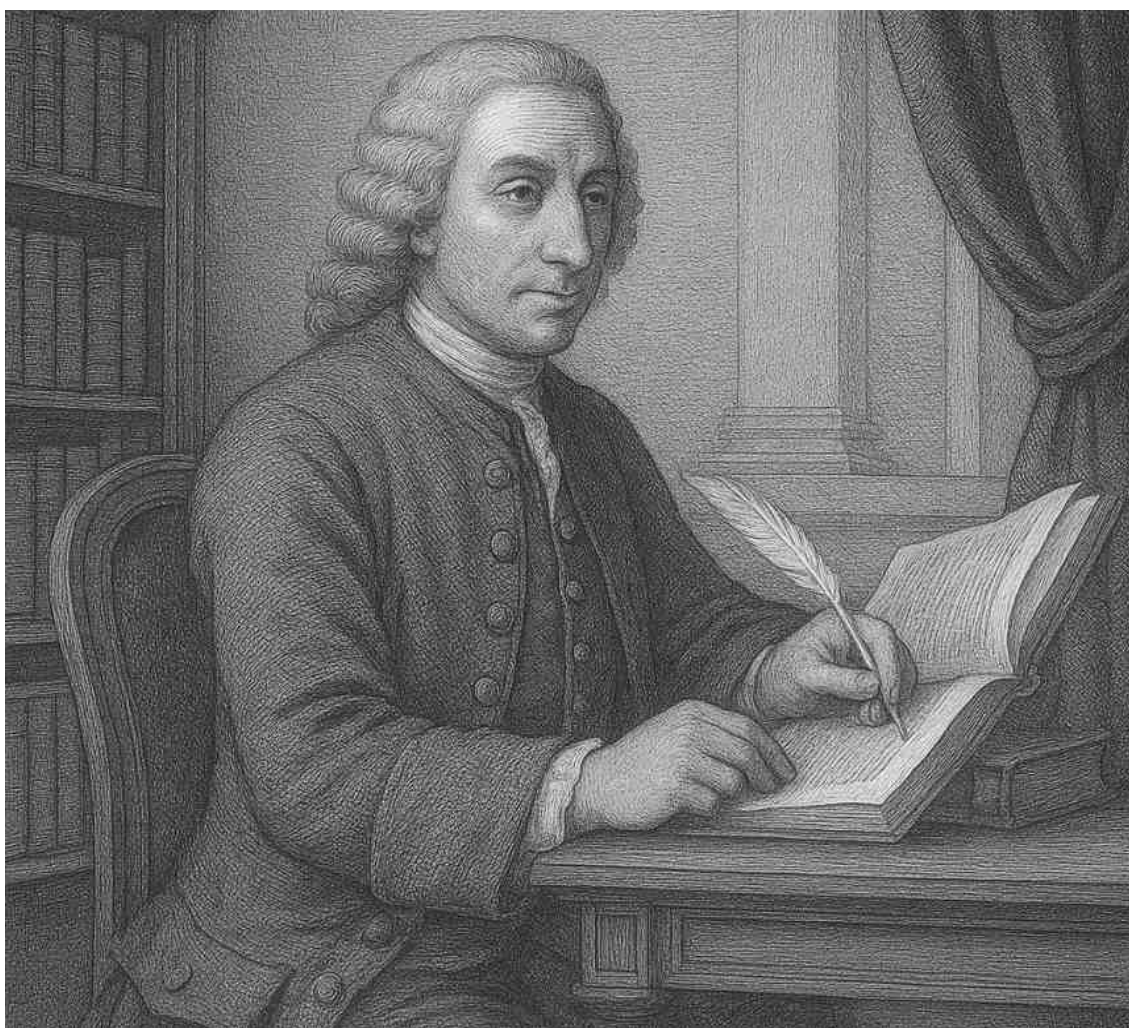
El seu soterrament tingué lloc en un espai tan solemne com significatiu: la capella de Sant Agustí de la Catedral de València.

Este lloc sagrat, vinculat a l'espiritualitat i a la doctrina moral, era un lloc digne per al sabi que havia dedicat tota la seua vida a: l'estudi, l'oració, la moral, i la veritat.

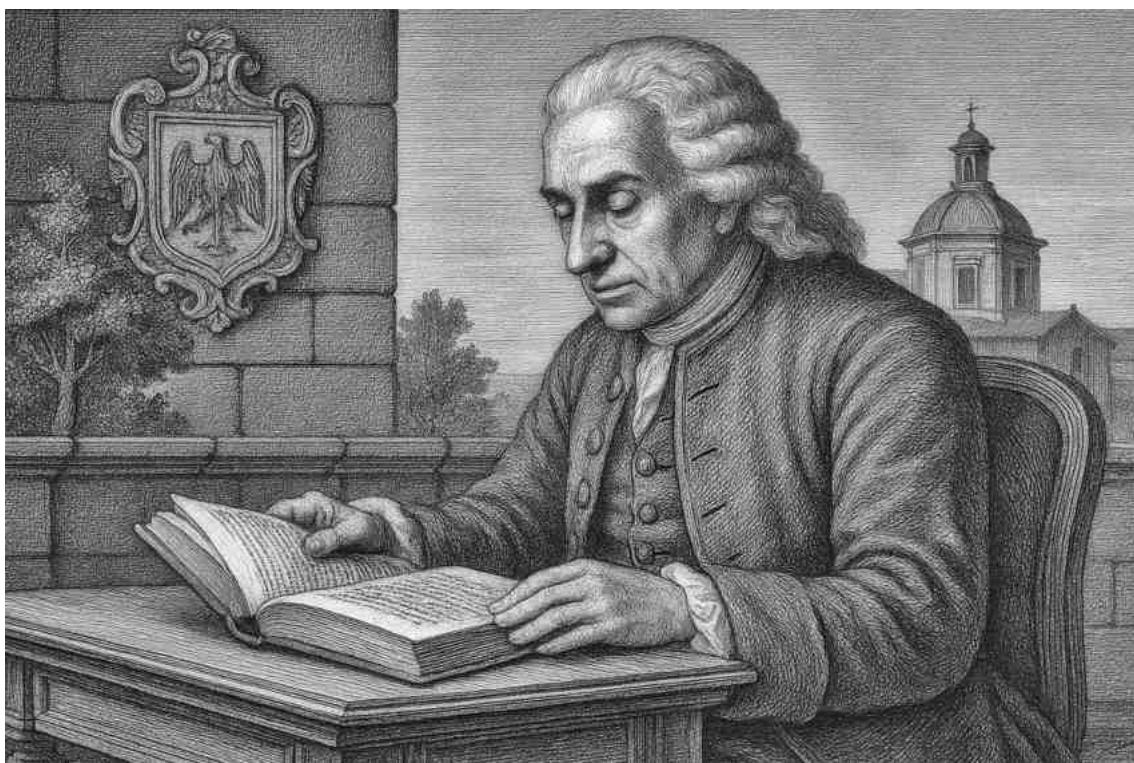
Els valencians del seu temps vera que en aquell sepulcre no descansava sols un erudit, sino el custodi de la nostra identitat intel·lectual, un home que havia elevat la cultura valenciana i hispànica a la dignitat europea.

Els últims anys de Mayans foren l'acompliment perfecte d'una vida honesta i dedicada al bé comú.

Morí pobre, pero ric en saber; llunt de càrrecs, pero a prop de la veritat; en silenci, pero deixant una veu que encara resona en la història valenciana.

LLEGAT I VALORACIÓ HISTÒRICA

Quan es parla de la cultura valenciana del segle XVIII, cap figura destaca tant com la de Gregori Mayans i Císcar. Sabi, moralista, jurista, humaniste, filòlec, crític i mestre de mestres, Mayans representa un punt d'inflexió entre dos mons: el vell orde barroc i la nova intel·lectualitat il·lustrada.

El seu llegat és immens, pero pot resumir-se en tres grans àmbits:

Mayans com a precursor del valencianisme cultural.

És just afirmar que Mayans és el primer gran valencianiste cultural modern, molt abans que el terme existira formalment. Sense necessitat de discursos polítics, ell defensa en obres, fets i estudis que València: tenia una història pròpia, havia tingut institucions pròpies, posseïa una lliteratura clàssica admirable, i mantenia una personalitat cultural diferenciada.

En plena época borbònica, quan molts volien fondre totes les identitats locals en un centralisme uniformadors, Mayans afirmà, en serenitat i fermea, que el Regne de València era una entitat històrica real, en un patrimoni cultural que mereixia respecte i estudi.

Revaloració dels clàssics valencians.

Mayans recuperà, estudià i dignificà autors com: Ausias March, Rois de Corella, Jaume Roig, Martorell, Sor Isabel de Villena.

Ell mateix afirmava que una nació que oblida els seus autors, “oblida també la seua pròpia ànima”.

Reivindicació de la tradició foral

Sense fer política, pero en profunda consciència històrica, Mayans criticà aquells que volien reescriure la història valenciana per acomodar-la a interessos forasters.

Per això, és considerat el pare espiritual del valencianisme cultural modern: un valencianisme basat en el rigor, la documentació i la dignitat del nostre passat.

La seua defensa del pensament lliure i de la llengua

La llibertat intel·lectual

Si una idea definix a Mayans, és esta:

La veritat no està mai en la por; està en l'estudi i en la raó.

Lluitarà tota la vida contra: el fanatisme, el dogmatisme, la superstició, la ignorància volguda, i les pressions polítiques.

Per això patí enemistats i marginació a la cort de Madrid.

Mayans no callava per conveniència: callava només quan la prudència cristiana l'obligava, pero mai renuncià a la defensa de la veritat.

La defensa de la llengua valenciana

Encara que gran part de la seua obra està escrita en castellà —per necessitat editorial i acadèmica—, Mayans sempre mostrà un respecte profund pel valencià, que considerava part essencial de la identitat del nostre poble.

En les seues cartes i notes privades criticava: la castellanisació forçada, el menyspreu cap al valencià, i la ignorància dels clàssics valencians.

Ell entenia que una llengua és memòria, història i personalitat.

Sense llengua, una cultura es fon i desapareix.

Per això es convertí en referent silenciós pero ferm d'una actitud valencianista honrada i culta.

El seu paper com a transició entre el Barroc i la Il·lustració

La cultura valenciana del segle XVII estava marcada pel barroc: excessos retòrics, erudició superficial, cultismes buits, i una religiositat més externa que profunda.

Mayans trencà en tot això.

El fi del barroc

En texts com l'Oración sobre la elocuencia española, denuncià la decadència estilística i moral del barroc, afirmant que les paraules havien de servir per a expressar la veritat, no per a ocultar-la.

Criticà els “estils hinchados”, les frases buides, l’afectació lliterària i l’excés ornamental que convertia la cultura en una caricatura.

L’arribada de la Il·lustració valenciana.

Mayans és el primer il·lustrat valencià en sentit ple: aposta per la raó, defensa l’estudi crític, modernisa la filologia, dignifica el dret natural, combat supersticions, promou la ciència, i inspira institucions renovadores.

Sense ser mai revolucionari —era massa moral i cristià per a caure en radicalismes—, fon reformista, clar, honest i metòdic.

És el pont entre dos universos: el món antic, basat en l’autoritat i la retòrica, i el món modern, basat en la crítica, la ciència i la veritat.

Influència posterior.

La seua llavor s’estén en: els il·lustrats valencians posteriors, els erudits del segle XIX, els estudiosos del valencianisme cultural, i tota la historiografia moderna.

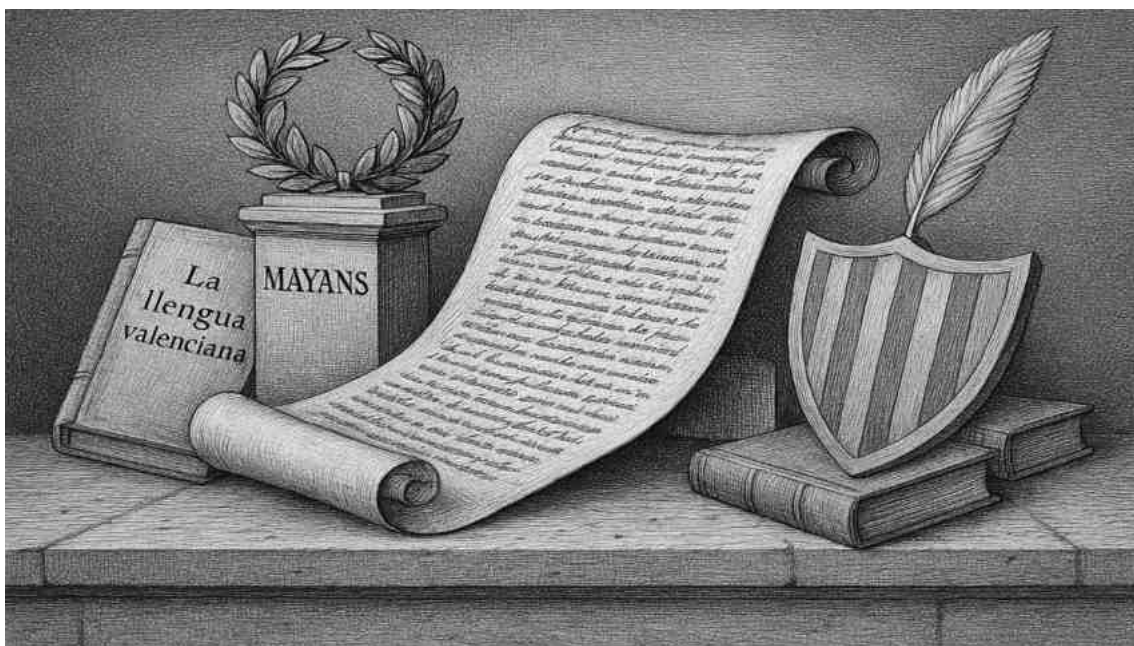
Si Vives fon la llum del Renaiximent valencià, Mayans és la llum de la Il·lustració valenciana.

El llegat de Gregori Mayans i Císcar es pot resumir en tres paraules:

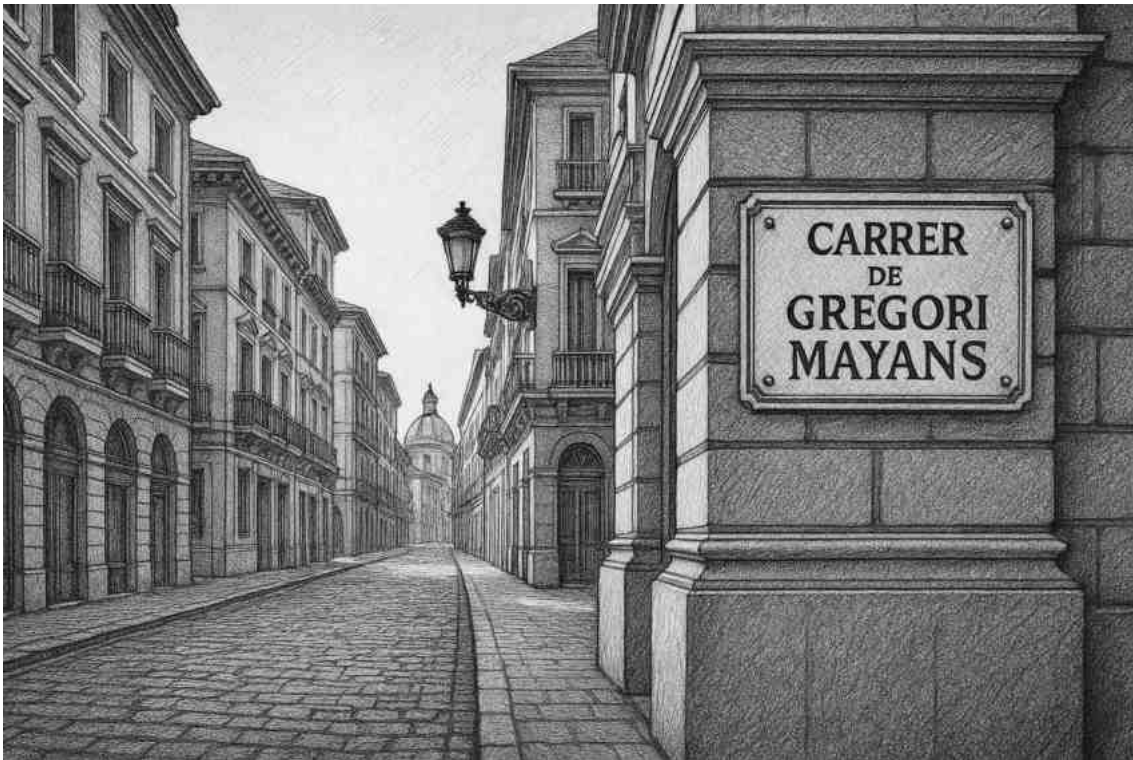
VERITAT - RAÓ - VALENCIANA

Va demostrar que el saber no és un lux, sino una obligació moral; que la llengua i la història d’un poble són tesors que s’han de protegir; que la crítica no és enemiga de la fe, sino la seua aliada; i que la cultura valenciana és digna d’estudi i de glòria.

Gràcies a Mayans, el poble valencià sap que té un passat noble, una tradició rica i una veu pròpia dins d’Europa.

HOMENAGES I MEMÒRIA

La grandesa d'un home no es mesura només per les seues obres, sino també per la memòria que deixa en els qui vindran darrere. En el cas de Gregori Mayans i Císcar, el temps no ha fet més que ampliar el seu prestigi, consolidant-lo com una de les figures més influents i respectades del pensament valencià i hispànic.

El seu nom, que en vida fon temut per dogmàtics i ignorats per cortesans, hui és sinònim d'erudició, crítica, moral i valencianitat culta.

Carrers i institucions en el seu nom.

Al llarg de la Comunitat Valenciana, diverses poblacions honren la memòria del seu fill més il·lustre: València, Oliva, Gandia, Xàtiva, Alacant, Torrent, Sagunt i moltes altres ciutats dediquen carrers, avingudes o places al nom de Gregori Mayans.

Especialment emotiu és el cas d'Oliva, la seua vila natal, a on el seu nom forma part de l'imaginari col·lectiu: escoles, centres culturals i entitats cíviques recorden contínuament el seu llegat.

Institucions

Diverses institucions porten també el seu nom:

La Biblioteca Municipal d'Oliva.

Coleges i instituts d'estudis generals

Aules culturals i centres de lectura

Fundacions dedicades a l'estudi de la Il·lustració

Este fet confirma que Mayans ha superat els segles i s'ha convertit en un símbol de la cultura valenciana.

Edicions modernes de les seues obres.

Durant el segle XX i XXI, obres fonamentals de Mayans han sigut reeditades per universitats, centres d'investigació i institucions culturals. Entre elles destaquen: Vida de Miguel de Cervantes - Edicions Crítiques

Oración sobre la elocuencia española - Universitat de València

Censura de historias fabulosas - CSIC

Instituciones Philosophiae morales - Edició anotada moderna

Epistolari complet - projectes de recopilació i digitalisació.

Diccionario Universal de Jurisprudencia Civil - reedicions parcials i estudis acadèmics.

Això ha permés que la seua obra torne a mans d'estudiants, investigadors i llectors que reconeixen en ell un pensador sorprenentment modern.

Les edicions digitals i els volums comentats han contribuït a situar Mayans entre els autors més analisats del segle XVIII ibèric.

Estudis recents i descobriment del seu pensament

A partir de la segona mitat del segle XX, investigadors valencians i internacionals comencen un intens treball de recuperació de la figura de Mayans. El resultat ha sigut un verdader renaixement Mayans.

Les línies principals d'estudi modern son:

Mayans filòlec

Reconeiximent de la seua aportació al naixement de la filologia moderna a Espanya.

Mayans jurista i moralista

Valoració del seu paper com a precursor del dret natural i del pensament jurídic racionalista.

Mayans i la Il·lustració

Analitzar el seu paper com a reformador moderat, alluntat dels extremismes francesos pero igualment modern.

Mayans europeïste

Accent en les seues relacions internacionals i en el seu paper de pont cultural entre Espanya i Europa.

Mayans valencianiste

Estudis que destaquen el seu paper en la defensa de la cultura, història i tradició valenciana —una faceta que cada volta és més reconeguda.

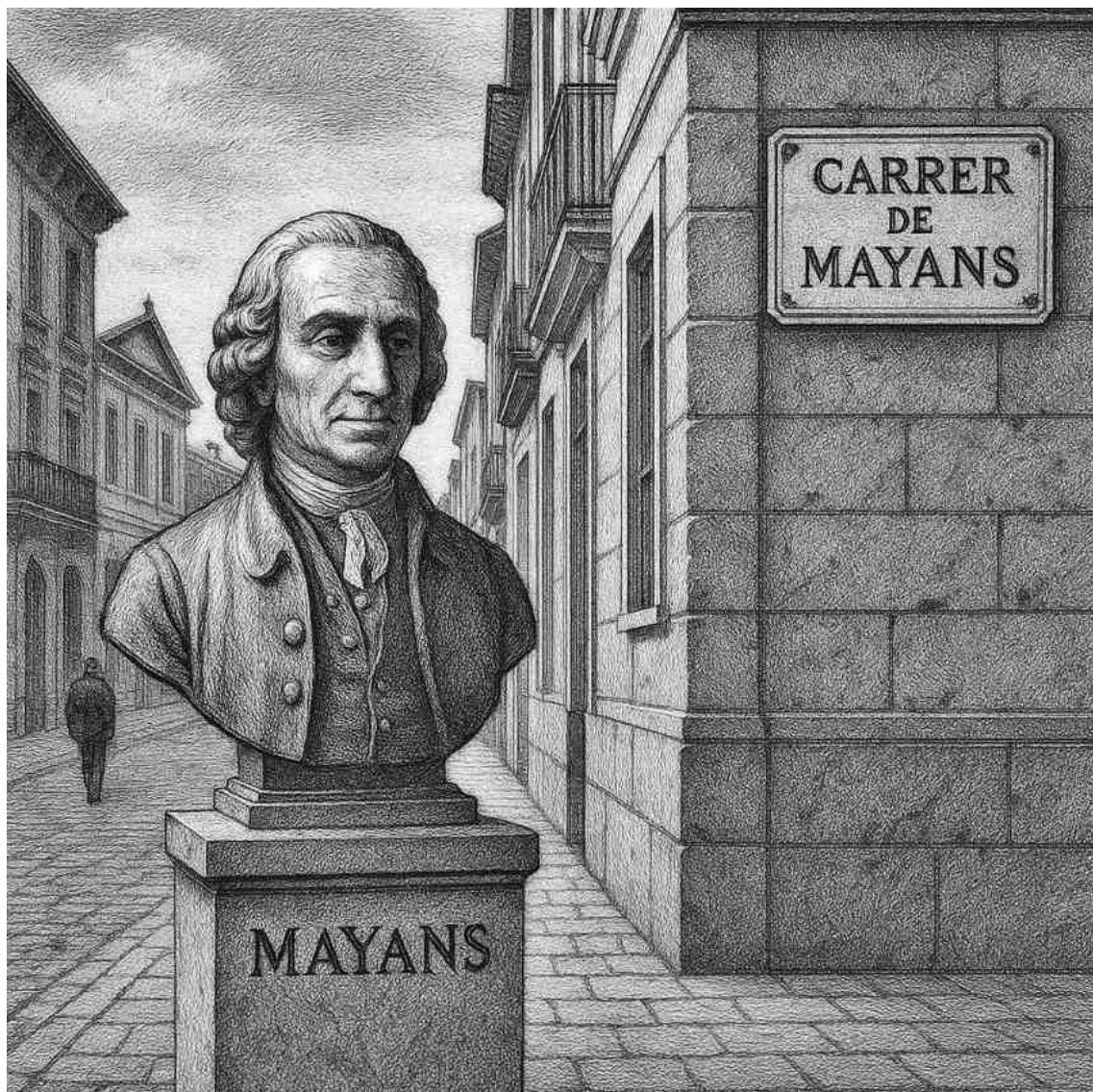
El llegat de Gregori Mayans no és sols una qüestió de monuments, carrers o edicions.

És, sobretot, una actitud intel·lectual, una manera d'entendre la veritat, la moral i la cultura.

Mayans representa: la dignitat de l'investigador, la fortalea de la consciència moral, i la noblea d'un poble que mai ha volgut renunciar a la seua identitat.

Tres sigles després, el seu nom continua viu, perquè continua sent necessari.

En temps de confusió o de mediocritat, la figura de Mayans recorda que: la veritat, la raó i la honradea són sempre els camins de la grandea.

Gregori Mayans i Císcar (1699 -1781) és, sense dubte, una de les figures més extraordinàries de la cultura valenciana i hispànica. Jurista, erudit, humaniste i intel·lectual d'Europa, la seua vida representa la unió perfecta entre moral, saber i esperit crític.

Des de la seua Oliva natal fins a les acadèmies més prestigioses del continent, Mayans dedicà tota la seua existència a rescatar la veritat, a estudiar la història, a dignificar la llengua i a elevar el prestigi del Regne de València davant del món.

En este volum trobaràs:

Una biografia completa i rigorosa, des de la naixença fins als seus últims dies.

L'estudi detallat de totes les seues obres principals, en valoracions crítiques i fragments seleccionats.

La reconstrucció del seu pensament il·lustrat, fonamentat en la raó, la moral i la llibertat intel·lectual.

La seua llarga xarxa de correspondència europea, que convertí Oliva en un far cultural del segle XVIII.

El seu paper com a precursor del valencianisme cultural, defensor dels nostres clàssics i de la dignitat històrica del Regne.

Un recorregut visual, en il·lustracions en estil neoclàssic que donen vida a cada etapa de la seua existència.

Esta revista és un homenage necessari a un home que va demostrar que la grandesa del saber no residix en els honors, sino en la rectitud de l'esperit i en la fidelitat a la veritat.

Mayans és -i continuarà sent- un dels pilars fonamentals de la identitat intel·lectual valenciana.

La seua vida ens recorda que la cultura és memòria, que la raó és llum i que la dignitat d'un poble naix del respecte pel seu propi passat.

Pedro Fuentes Caballero

Acadèmic de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana corresponent per Dénia

President de l'Associació Cultural Roc Chabàs de Dénia

La llengua utilitzada en este escrit es la oficial de la valenciana (Normes d'El Puig).

Gregori Mayans i Císcar (1699 -1781)

